

Isaac Gómez Fargas

La responsabilitat civil dels administradors societaris

TREBALL DE FI DE GRAU

Dirigit pel Dr. Frederic Adan Domènech

Grau de Dret

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI

Tarragona

2014

Índex

Abreviatures **6**

Introducció **7**

1. Problemàtica **7**

2. Objectius **8**

3. Metodologia **8**

I. Els administradors en les societats mercantils **10**

1. La finalitat de l'òrgan d'administració de la societat **10**

2. L'administrador societari **11**

2.1. Nomenament i prohibicions **11**

2.2. Durada del càrrec, caducitat i cessament **13**

2.3. Deures de l'administrador **15**

II. La responsabilitat civil dels administradors **20**

1. Pressupòsits **20**

1.1. La il·licitud **21**

1.2. La culpa **22**

1.3. El dany i la relació causal **23**

2. Causes d'exoneració **26**

III. Accions per exigir la responsabilitat **28**

1. L'acció social **28**

1.1. Legitimació 29

1.2. L'acord d'exercitar l'acció social 32

1.3. Càrrega de la prova 34

1.4. La prescripció de l'acció 36

2. L'acció individual **38**

2.1. Legitimació 38

2.2. Càrrega de la prova 39

2.3. La prescripció de l'acció 40

3. La responsabilitat dels administradors per deutes socials **41**

3.1. Pressupòsits objectius per a l'exercici de l'acció 41

3.2. Legitimació 43

3.3. Càrrega de la prova 44

3.4. La prescripció de l'acció 45

IV. Àmbit procedimental: procés i especialitats **46**

1. Jurisdicció i competència **46**

2. Procediment per a l'exercici de les accions de responsabilitat **47**

3. Especialitats procedimentals	48
3.1. Acumulació subjectiva d'accions	49
3.2. Acumulació objectiva d'accions	51
<u>V. Conclusions</u>	<u>62</u>
<u>VI. Fonts d'informació.</u>	<u>67</u>
1. Bibliografia	67
2. Webgrafia	68
<u>VII. Annex de jurisprudència</u>	<u>70</u>
1. Jurisprudència TS	70
2. Jurisprudència AP	70
3. Altres	71

Abreviatures

AAP	Auto de l'Audiència Provincial
AP	Audiència Provincial
BOE	Butlletí Oficial de l'Estat
CC	Codi Civil espanyol
CCom	Codi de Comerç
DGRN	Direcció General dels Registres i del Notariat
LEC	Llei d'Enjudiciament Civil
LOPJ	Llei Orgànica del Poder Judicial
LSC	Llei de Societats de Capital
Ob. cit.	Obra citada
SA	Societat Anònima
SAP	Sentència de l'Audiència Provincial
SL	Societat de Responsabilitat Limitada
STS	Sentència del Tribunal Suprem
TS	Tribunal Suprem

Introducció

1. Problemàtica

La responsabilitat dels administradors societaris, lligada, sovint, a la complexitat econòmica del moment, implica una sèrie de problemes a l'hora d'exigir-la.

En l'àmbit objectiu d'aquesta responsabilitat es planteja la qüestió de en quin moment pot ser exigida la mateixa, és a dir, quines circumstàncies s'han de produir per poder demanar responsabilitat als administradors de les societats. El dubte en aquest àmbit objectiu suposa qüestionar-se quins pressupòsits s'han de complir, a més de l'incompliment dels drets propis del càrrec d'administrador, per poder fer-los responsables.

Per altra banda, l'àmbit subjectiu implica, alhora, una sèrie de conflictes relacionats amb el fet de a qui s'ha d'exigir la responsabilitat, és a dir, sobre qui recau la legitimació passiva en l'obligació d'indemnitzar. En aquest àmbit, s'ha de destacar que, en una mateixa societat, s'hi pot trobar un administrador de dret, un administrador de fet i l'anomenat "testaferro". Així doncs, per exigir la responsabilitat als administradors societaris és imprescindible, prèviament, esclarir a qui és exigible la mateixa.

Juntament amb la problemàtica plantejada, convé esbrinar, també, quines són les persones legitimades per exigir aquesta responsabilitat als administradors, és a dir, qui gaudeix de legitimació activa per poder obligar-los a indemnitzar. D'aquesta forma, s'ha de precisar si únicament poden exigir l'esmentada responsabilitat els socis i/o accionistes o també els tercers afectats per l'incompliment dels drets dels administradors.

Tanmateix, quan es determini a qui correspon la legitimació, sorgeix la controvèrsia relacionada amb el fet de a qui correspon provar la concurrència dels diferents requisits que és possible que s'exigeixin per tal de poder obligar als administradors, així com el termini del que es pot disposar per demanar responsabilitat als mateixos pels seus actes.

Per últim, sorgeix un problema relacionat amb el tipus de procediment a través del qual aquesta responsabilitat es podrà exigir. En aquest punt, caldrà precisar si aquesta responsabilitat és exigible a través de la via del judici ordinari o, pel contrari, a través

del judici verbal i, a més, s'hauran de determinar les especialitats pròpies del procediment.

2. Objectius

Íntimament relacionat amb la problemàtica plantejada anteriorment, el que es persegueix amb aquest treball és esclarir tots aquells aspectes que, en un principi, poden semblar conflictius. En aquest sentit, es pretén esbrinar quins són els pressupòsits que s'han de donar per tal de poder exigir responsabilitat als administradors societaris. El que es pretén és donar una visió teòrica sobre quins són els motius pels quals és exigible l'esmentada responsabilitat, és a dir, si únicament és suficient amb el simple incompliment dels drets inherents al càrrec d'administrador o si, pel contrari, també s'han de produir circumstàncies complementàries a aquest incompliment i, en cas afirmatiu, determinar quines són.

D'altra banda, també s'intentarà determinar a qui és exigible aquesta responsabilitat, degut al fet que, com s'ha dit, ens podem trobar amb un administrador que consti als estatuts, un administrador de fet i l'anomenat "testaferro".

Tanmateix, per tal de donar llum al problema sobre la legitimació activa per a l'exercici de les accions de responsabilitat, s'analitzaran totes i cadascuna d'elles per identificar els subjectes que poden gaudir d'aquesta legitimació, estudiant, de forma relacionada, a qui correspon la càrrega dels pressupòsits de responsabilitat i el termini que es disposa per fer-ho.

Per finalitzar, el que també es procurarà amb el present treball, és resoldre el problema sobre procediment judicial a incoar contra aquests administradors, és a dir, solucionar la controvèrsia plantejada sobre el tipus de procés que han de conèixer les accions a través de les quals es demana responsabilitat als administradors societaris.

3. Metodologia

Per tal de donar resposta a totes les qüestions exposades, és a dir, amb la pretensió de plantejar solucions als problemes apuntats es farà una recerca teòrica a través de la

doctrina relacionada amb la matèria. Dins d'aquesta doctrina, es consultarà tant monografies com articles doctrinals, ja sigui sobre responsabilitat dels administradors pròpiament o bé sobre temes íntimament relacionats amb aquest aspecte, i tot això amb una complexitat afegida, que és el caràcter multidisciplinar de la matèria, ja que engloba aspectes civils, mercantils i processals.

D'altra banda, amb la voluntat de no donar únicament una visió teòrica, es farà una recerca jurisprudencial, tant de sentències de l'alt Tribunal (el TS) com de l'anomenada jurisprudència menor (sentències d'AP entre d'altres). Amb aquesta recerca s'intentarà, com s'ha dit, resoldre els problemes plantejats des d'una vessant més pràctica, analitzant la jurisprudència relacionada i estudiant els arguments que la motiven.

I. Els administradors en les societats mercantils

És indispensable, abans d'aprofundir en l'anàlisi de la responsabilitat dels administradors societaris, així com del procés a través del qual aquesta els hi és exigida, conèixer de forma detallada els aspectes més destacables relatius a la figura dels administradors, entre els que es pot destacar la finalitat dels mateixos, el nomenament i prohibicions, l'exercici del càrrec i els seus deures. El que es pretén en aquest epígraf és tractar aspectes relacionats amb l'administració de la societat.

1. La finalitat de l'òrgan d'administració de la societat

La Llei de Societats de Capital¹ és l'encarregada de regular, entre d'altres, els aspectes relatius a l'administració de la societat. En el títol sisè, que s'ocupa de l'esmentada regulació, esdevé necessari destacar l'article 209, amb el que s'inicia l'esmentat títol. És en aquest article on podem trobar la primera referència a la finalitat que s'atribueix a l'òrgan d'administració. Així doncs, l'esmentat precepte disposa que “és competència dels administradors la gestió i la representació de la societat”.

D'acord amb aquest article, es pot afirmar que la finalitat essencial de l'administració és gestionar la societat en tot allò referent a l'àmbit intern de la mateixa, és a dir, l'administrador s'encarrega del bon funcionament de la societat. Dins de la gestió de la societat s'hi inclou la programació dels objectius a curt, mitjà o llarg termini i una activitat de gestió diària en els seus aspectes administratius, comptables, comercials, financers, etc.². Per altra banda, també és una finalitat essencial de l'administració la representació de la societat que, a diferència de la gestió, s'ha d'entendre des del punt de vista extern. D'aquesta manera, és competència dels administradors actuar en nom de la societat en les seves relacions amb terceres persones.

No obstant, l'article 209 LSC no és l'únic en què s'exposa la finalitat de la societat, sinó que l'article 233.1 LSC també fa referència a la representació de la mateixa, atribuint-la,

---

¹ Real Decret Legislatiu 1/2010, de 2 de juliol, pel que s'aprova el text refós de la Llei de Societats de Capital, publicat al BOE en data 3 de juliol de 2010, en endavant “LSC”.

² Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción al Derecho Mercantil (Volumen I)*. 23a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2012. 1262 pp. 978-84-9033-266-5. Pg. 741.

igualment, als administradors, si bé en la forma que determinin els estatuts de la pròpia societat.

A més, l'article 234 LSC especifica tot el que es podria englobar sota aquesta facultat de representació de la societat que s'atribueix als administradors i que compona una finalitat essencial de l'administració societària. Així doncs, sota la rúbrica: “*Ámbito del poder de representación*”, la LSC entén que “la representació s'estendrà a tots els actes inclosos en l'objecte social” i, fins i tot, que “la societat quedarà obligada davant de tercers que hagin obrat de bona fe i sense culpa greu encara que dels estatuts inscrits en el Registre Mercantil es desprengui que l'acte no està inclòs en l'objecte social”³.

2. L'administrador societari

2.1. Nomenament i prohibicions

Una vegada s'ha optat per una de les possibilitats que ofereix l'article 210.1 LSC per organitzar la societat (administrador únic, administració conjunta o solidària o consell d'administració), s'ha de procedir al nomenament d'aquests administradors, tenint en compte que, quan els estatuts estableixin únicament un mínim i un màxim, correspondrà a la Junta General la determinació de nombre d'administradors sense més limitacions que les establertes per la pròpia LSC, tal com estableix l'article 211 de la mateixa llei.

Prèviament, és necessari apuntar que, d'acord amb l'article 212 LSC, poden ser administradors societaris tant les persones físiques com les jurídiques, sense més limitacions que la que estableix l'article 212 bis LSC per a l'administrador persona jurídica, que obliga a la mateixa a designar “a una sola persona natural per a l'exercici permanent de les funcions pròpies del càrrec”. Aquesta llibertat a l'hora d'escollir un administrador eludeix, fins i tot, les fronteres de la societat mercantil, ja que el precepte esmentat permet que l'administrador no gaudeixi de la condició de soci, excepte que els estatuts exigeixin expressament aquest requisit.

Aprofundint en l'aspecte principal del present epígraf, el nomenament, cal tenir en compte que els primers administradors han de ser designats en constituir-se la societat i figurar en l'escriptura fundacional, tal com exigeix l'article 22.1.e) LSC en preveure

---

³ Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción ...* ob. cit. Pg. 745.

que “en l’escriptura de constitució de qualsevol societat de capital s’inclourà la identitat de la persona o persones que s’encarreguin inicialment de l’administració i de la representació de la societat”. No obstant, la regla general és que tots els nomenaments posteriors han de fer-se necessàriament per la Junta General⁴. És en aquests ulteriors nomenaments en els que entra en joc l’article 214.1 LSC, relatiu al nomenament i acceptació dels administradors, on es preveu la ja esmentada competència de la junta de socis per als nomenaments dels administradors, així com la possibilitat que la mateixa fixi les garanties que els administradors hauran de prestar o rellevar-los d’aquesta prestació, sempre i quan no hi hagi una disposició estatutària en aquest sentit.

En relació a l’eficàcia d’aquest nomenament, cal estar al que disposa l’article 214.3 LSC. D’acord amb aquest precepte, “el nomenament dels administradors sortirà efecte des del moment de la seva acceptació”. Així doncs, fins que no es faci efectiva l’esmentada acceptació, el nomenament no serà efectiu i, per tant, no desplegarà els seus efectes. Aquesta acceptació es pot manifestar en el mateixa acte davant de qui fa el nomenament o bé amb posterioritat a través de document públic⁵. A més, aquest nomenament també s’ha d’inscriure en el Registre Mercantil, ja que així ho exigeix l’article 215 LSC.

Seguint aquesta mateixa línia argumental, precisa la sentència de l’AP de de Murcia de 24 d’octubre de 2006 que, tot i ser obligatòria la inscripció en el Registre Mercantil a la que s’acaba de fer referència i tot i produir plens efectes de publicitat en el tràfic jurídic, no té pròpiament caràcter constitutiu, produint efectes des de l’acceptació del nomenament per part de l’administrador⁶. Això significa que, en tant que la inscripció del nomenament en el Registre Mercantil no té caràcter constitutiu, els seus efectes s’entenen produïts des de què es va decidir acceptar el càrrec.

Per últim, i també relacionat amb el nomenament, és adient apuntar que la pròpia LSC, en el seu article 216, preveu la possibilitat de nomenar administradors suplents per aquells casos en què algun dels administradors cessi per qualsevol causa.

---

⁴ Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones de Derecho Mercantil*. 11a. Ed. Navarra: Thomson Reuters Civitas, 2013. 654 pp. 978-84-470-3926-5. Pgs. 506 i 507.

⁵ Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción ...* ob. cit. Pg. 755.

⁶ Sentència AP de Murcia (Secció 2a) número 253/2006, de 24 d’octubre (JUR 2007\61955).

En relació a les prohibicions per gaudir de la condició d'administrador, únicament s'ha de destacar que l'article 213 LSC es limita a establir certes "prohibicions" negatives. Com a exemple es podrien destacar els menors d'edat no emancipats, els judicialment incapacitats, els condemnats per delictes contra la llibertat o contra el patrimoni, els jutges o magistrats, etc. Com bé sintetitza VICENTE CHULIÁ, d'aquesta norma es desprèn – a través d'una via o interpretació positiva – que per ser administrador s'han de complir una sèrie de requisits que podrien ser englobats en: tenir plena capacitat d'obrar, no trobar-se immers en una causa d'incompatibilitat o prohibició ni inhabilitació per exercir el comerç i, per últim, no haver estat condemnat per la comissió de delictes taxats en el propi article 213.1 LSC⁷.

2.2. Durada del càrrec, caducitat i cessament

La durada del càrrec varia en funció del tipus societari davant del qual ens trobem, és a dir, s'ha de distingir segons si es tracta d'una SL o una SA. En relació a aquesta última, s'ha de dir que el nomenament de l'administrador té caràcter temporal⁸, ja que l'article 221.2 LSC estableix que el càrrec s'exercirà "durant el termini que senyalin els estatuts socials, que no podrà excedir de sis anys i haurà de ser igual per tots ells". No obstant, el mateix precepte estableix que "els administradors podran ser reelegits per al càrrec, una o varies vegades, per períodes d'igual durada màxima". Així doncs, convé apuntar que, tot i que en un principi es limiti la durada del càrrec, posteriorment es permet la reelecció, fet que implica que els administradors puguin ocupar el seu càrrec de forma indefinida sempre i quan, tal com diu MENÉNDEZ, la junta renovi la seva confiança en els que ocupen els llocs d'administració⁹.

Contràriament, en les SL, la durada del càrrec d'administrador és indefinida (art. 221.1 LSC), fet que implica, en paraules del ja citat MENÉNDEZ, una major estabilitat en el

---

⁷ Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción ...* ob. cit. Pg. 749.

⁸ Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones...* ob. cit. Pg. 507.

⁹ Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones...* ob. cit. Pg. 507.

càrrec¹⁰. No obstant, en aquells casos en què els estatuts de la pròpia societat estableixin un termini determinat, la durada del càrrec serà la fixada per aquests. En aquest darrer supòsit, i igual que en el cas de les SA, els administradors podran ser reelegits una o més vegades per períodes d'igual durada¹¹.

Íntimament relacionat amb la durada del càrrec d'administrador trobem la caducitat, que implicaria l'extinció de les funcions de gestió i representació de la societat atribuïdes a l'administrador. En aquest sentit, per tal que el nomenament s'entengui caducat, la LSC estableix en el seu article 222, com a requisit indispensable que "s'hagi celebrat Junta General o hagi transcorregut el termini per a la celebració de la junta que ha de resoldre sobre l'aprovació dels comptes de l'exercici anterior".

Per últim, és adient parlar, també, del cessament o separació dels administradors, ja que a més de transkurs del temps sorgeixen altres causes per al cessament o caducitat en el càrrec dels administradors¹², com poden ser l'acord de la Junta General, la renúncia o dimissió, l'existència d'una decisió judicial, etc.¹³, però també per la concurrència de circumstàncies objectives tals com la incapacitació, l'aparició d'una causa d'incompatibilitat o prohibició o la mort¹⁴.

Així doncs, l'article 223.1 LSC disposa que "els administradors podran ser separats del seu càrrec en qualsevol moment per la Junta General fins i tot quan la separació no consti en l'ordre del dia". D'acord amb aquest precepte es pot afirmar, i així ho fa

---

¹⁰ Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones...* ob. cit. Pg. 507.

¹¹ Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción ...* ob. cit. Pg. 756.

¹² La jurisprudència del TS, en sentències com la de 21 de març del 2011 (Sala del Civil, Secció 1a) número 184/2011 (RJ 2011\2888) i la de 23 de novembre de 2010 (Sala del Civil, Secció 1a) número 770/2010 (RJ 2011\575), diferencia els conceptes de caducitat i de cessament establint que "no pot equiparar-se la caducitat del càrrec amb el cessament efectiu, ja que són coses diferents i res impedeix que l'administrador continuï de fet una vegada transcorregut el termini pel que va ser nomenat". Per tant, entenem que és possible afirmar que la caducitat no implica el cessament efectiu, i que aquest darrer pot produir-se sense que el primer existeixi, és a dir, el càrrec d'administrador pot caducar però no cessar de forma efectiva si aquest continua com a administrador de fet, mentre que aquest pot cessar en el càrrec per causa diferent a la caducitat.

¹³ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores en las sociedades de capital*. 2a. Ed. Navarra: Thomson Civitas, 2007. 1014 pp. 978-84-470-2773-6. Pg. 133.

¹⁴ Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción ...* ob. cit. Pg. 758.

MENÉNDEZ, que el temps pel qual els administradors van ser nomenats és irrellevant¹⁵. Pel que fa a la justificació d'aquest principi de lliure destitució, en paraules de l'esmentat autor, aquest es pot justificar en la "relació de confiança pròpia de la designació d'una persona per a l'òrgan d'administració", el que implica que no sigui necessari invocar o justificar cap causa per a la remoció¹⁶.

Sobre aquesta lliure revocabilitat en parla, també, la Resolució de la DGRN de 10 de maig del 2011, en establir que la llibertat de destitució es justifica en motius d'ordre públic, davant dels quals han de cedir, entre d'altres, "principis de tècnica deliberativa, com el de fixació de tots els assumptes a tractar en un ordre del dia"¹⁷.

En relació a aquest cessament, la LSC diferencia segons si ens trobem davant d'una SL o bé davant d'una SA. En el primer cas, es permet que els estatuts puguin exigir per a l'acord de separació una majoria reforçada, mentre que en el cas de les SA es preveu que aquesta separació es pugui fer bé a instància de qualsevol accionista o de qualsevol soci per acord de la Junta General.

2.3. Deures de l'administrador

Un altre aspecte a tenir en compte a l'hora d'estudiar la figura de l'administrador societari és el conjunt de deures inherents al càrrec. La importància d'aquests deures recau en el seu compliment, ja que en cas d'inobservança dels mateixos s'obre la possibilitat d'exigir responsabilitat als administradors¹⁸.

La LSC agrupa els deures dels administradors en el capítol tercer del títol sisè sota la rúbrica: "*Los deberes de los administradores*" en què s'enumeren totes les obligacions dels administradors així com també les prohibicions. És necessari matisar que aquestes

---

¹⁵ Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones...* ob. cit. Pg. 508.

¹⁶ Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones...* ob. cit. Pg. 508.

¹⁷ Direcció General dels Registres i del Notariat (Mercantil), Resolució de 10 maig de 2011 (RJ 2011\3278).

¹⁸ Cal tenir en compte que no és l'únic motiu pel qual es pot exigir responsabilitat i que tampoc és suficient amb el simple incompliment, ja que s'han d'observar altres requisits. Aquest aspecte serà tractat amb major profunditat en l'epígraf II.1.

prohibicions estan referides a l'exercici del càrrec i que no s'han de confondre amb les prohibicions per a ser nomenat administrador.

Dins d'aquest capítol esmentat hi trobem el deure de diligència, de lleialtat, de secret i d'informar de qualssevol situacions de conflicte d'interessos, així com les prohibicions d'utilitzar el nom de la societat i d'invocar la condició d'administrador, la prohibició d'aprofitar oportunitats de negoci i la prohibició de competència.

Pel que fa al primer dels drets, el dret de diligent administració, recollit en l'article 225 LSC, exigeix als administradors la diligència d'un ordenat empresari en l'exercici del seu càrrec. A més, dins d'aquest deure d'administració diligent també s'hi engloba l'obligació d'informar-se diligentment de la marxa de la societat.

Abans d'analitzar el següent deure al que es troba sotmès l'administrador, convé precisar què s'entén per *ordenat empresari*. En aquest sentit, es pot afirmar, i així ho fa RAMOS, que la diligència exigible a un administrador és equiparable amb la que es pot exigir a un empresari, atenent a què la diligència d'un ordenat empresari consistirà, en última instància, en ser un adequat administrador mercantil¹⁹. En base a aquesta afirmació, RAMOS conclou que la diligència de l'ordenat empresari fa referència a què l'administrador haurà de desenvolupar la seva activitat de manera professional²⁰.

En relació al deure de lleialtat, previst a l'article 226 LSC, la llei obliga als administradors a desenvolupar el seu càrrec "com un representant lleial en defensa de l'interès social" així com a complir els deures imposats per les lleis i els estatuts.

En relació a aquests darrers deures, el de diligència i el de lleialtat, que són dos dels més difícils de delimitar, convé precisar, com bé fa la sentència del Jutjat del Mercantil de Madrid de 30 d'octubre de 2013, que "són contingut del contracte d'administració de societats i, per tant, el seu compliment únicament seria exigible per la pròpia societat com a contrapart contractual"²¹.

---

¹⁹ Ramos Herranz, Isabel. El estándar mercantil de diligencia: el ordenado empresario. *Anuario de Derecho Civil*, 2006, núm.59-1, pp.195-225. Pg. 213.

²⁰ Ramos Herranz, Isabel. El estándar... ob. cit. Pg. 213.

²¹ Sentència del Jutjat del Mercantil número 3 de Madrid, número 246/2013 de 30 d'octubre (AC 2013\2043).

També trobem, entre el llistat de deures dels administradors, l'obligació de comunicar qualsevol situació de conflicte d'interessos. L'article 229 LSC obliga a informar al "consell d'administració i, en el seu defecte, als altres administradors, o a la Junta General, en cas d'administrador únic, de qualsevol situació de conflicte, directe o indirecte, que poguessin tenir amb l'interès de la societat així com la participació en el capital d'altres societats amb activitats anàlogues". Juntament amb aquest deure de comunicació, aquest article estableix el deure d'abstenció per part de l'administrador afectat en l'operació a què es refereix el conflicte d'interessos²². En aquest sentit, la ja citada sentència del Jutjat del Mercantil de Madrid de 30 d'octubre de 2013, precisa que el deure d'abstenció no queda condicionat a què la situació de conflicte hagués estat produïda per una persona vinculada amb la societat, sinó que "l'existència d'un conflicte és condició necessària i suficient per a què sorgeixi el deure d'abstenció". Conseqüentment, pot concloure's que és indiferent la vinculació subjectiva de la situació conflictual amb l'administrador, essent únicament rellevant que existeixi un conflicte.

Per la seva banda, el deure de secret, regulat a l'article 232 LSC, obliga, com el propi nom indica, a què els administradors o, en el cas de l'administrador persona jurídica, al seu representant, hauran de guardar secret de tota aquella informació que coneguin per raó del seu càrrec i que pugui ser considerada confidencial o que estiguin obligats a guardar, fins i tot després de cessar en les seves funcions. No obstant, aquest deure cedeix en els supòsits en què ho permetin les lleis o en cas de requeriment de les respectives autoritats de supervisió. Aquest deure de secret o de confidencialitat és matisat per la sentència del TS de 4 d'octubre de 2011, en condicionar l'existència d'aquest deure a la concurrència d'una sèrie de requisits que es poden englobar en: "que la informació de qualsevol naturalesa (dades, informes o antecedents) sigui confidencial, que el coneixement de la informació s'hagi adquirit com a conseqüència de l'exercici del càrrec, tot i que no necessàriament en l'exercici del mateix, i que la comunicació o divulgació sigui apta per provocar conseqüències perjudicials de qualsevol tipus per a l'interès social"²³.

---

²² Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pgs. 207 i 208.

²³ Sentència TS (Sala del Civil, Secció1a) número 662/2011, de 4 d'octubre (RJ 2012\759).

Pel que fa a les prohibicions, que serien deures de caràcter negatiu, és a dir, de no actuació, podem trobar, en primer lloc, una prohibició regulada en l'article 227 LSC que implica que els administradors no es podran valer de la seva condició de tals ni utilitzar el nom de la societat per realitzar operacions per compte propi o de persones vinculats a ells.

En segon lloc es preveu la prohibició d'aprofitar oportunitats de negoci, que recull l'article 228 LSC, i que suposa, com del propi enunciat es podria esperar, que cap administrador pugui realitzar, en benefici propi o de persones vinculades a ell, operacions de les que hagi tingut coneixement per raó de l'exercici del seu càrrec, quan la mateixa s'hagués ofert a la societat o aquesta tingués interès en l'esmentada operació. No obstant, aquest deure decau en aquells casos en què la pròpia societat hagi desestimat l'operació en qüestió sense que aquest desistiment hagi estat influït per l'administrador.

En tercer lloc i per últim, la prohibició de competència que regula l'article 230 LSC veta la possibilitat dels administradors a dedicar-se a activitats similars que constitueixin l'objecte social. D'altra banda, aquesta prohibició deixaria d'operar quan l'administrador hagi obtingut l'autorització expressa de la societat a través d'un acord de la Junta General. A més, el propi article recull les conseqüències de l'incompliment d'aquesta prohibició, diferenciant segons si l'administrador ho és d'una SA o bé d'una SL. En aquest darrer cas, és el jutge qui, a instància de qualsevol soci, pot acordar el cessament de l'administrador que incompleixi la prohibició de competència, mentre que en el cas de la SA és la Junta General qui, a petició de qualsevol accionista, "resoldrà sobre el cessament dels administradors que ho fossin d'una altra societat competidora", tal com disposa l'article 230 del cos legal esmentat.

En relació a aquesta prohibició de competència, la sentència de l'AP de Girona de 28 de febrer de 2012, preveu que per determinar la infracció de la mateixa han de concórrer tres circumstàncies: "una participació habitual de l'administrador en l'activitat que col·lideix amb l'objecte social de l'entitat de forma suficientment habitual o estable com per generar el conflicte d'interessos; un grau de consciència, similitud o proximitat de l'activitat desenvolupada per l'administrador amb la de la pròpia societat, d'acord amb la seva definició en l'objecte social de la mateixa; i l'absència d'autorització expressa

de la societat per l'activitat del seu administrador, plasmada en el corresponent acord de la Junta General”²⁴.

Convé recordar que, com ja s'ha dit a l'inici del present epígraf, l'incompliment d'aquests deures i prohibicions podria donar lloc, sempre que es complissin altres requisits, a la responsabilitat dels administradors.

---

²⁴ Sentència AP de Girona (Secció 1a) número 81/2012, de 28 de febrer (JUR 2012\154328).

II. La responsabilitat civil dels administradors

1. Pressupòsits

La LSC, al seu article 236, sota la rúbrica: “*Presupuestos de la responsabilidad*”, prescriu que “els administradors de dret o de fet com a tals, respondran davant de la societat, davant dels socis i davant dels creditors socials, del dany que causin per actes o omissions contraris a la llei o als estatuts o pels realitzats incomplint els deures inherents al desenvolupament de càrrec”.

Així doncs, en l'àmbit relatiu als pressupòsits de la responsabilitat es decideixen els criteris per obligar a indemnitzar un dany a qui ha observat un determinat comportament, causalment enllaçat amb el resultat danyós, concretant de forma prèvia si la conducta és antijurídica i si concorre culpa o dol en el comportament no permès²⁵. Per tant, partint de la regulació establerta a l'article 236 LSC, es requereix que per obligar a l'administrador a indemnitzar, aquest hagi causat un *dany* de forma *culpable* i que existeixi una *relació de causalitat* entre el primer element i la *il·licitud* de l'acció o omissió.

En aquesta mateixa línia argumental, la doctrina jurisprudencial, entre la que es podria destacar la sentència del TS de 30 desembre de 2002, entre moltes d'altres, estableix que “és necessari una actitud – fets, actes o omissions – dels administradors, contraria a la Llei o als Estatuts, o en què manqui la diligència d'un ordenat empresari – essent suficient amb la negligència simple –, que doni lloc a un dany, de tal manera que el perjudicat ha de provar que l'acte s'ha realitzat en concepte d'administrador i que existeix un nexa causal entre els actes o omissions d'aquest i el dany produït”²⁶.

En virtut de tot l'exposat, es pot concloure que són quatre els pressupòsits necessaris per exigir la responsabilitat als administradors societaris: la il·licitud, la culpa, el dany i la relació de causalitat que uneix aquests extrems, que s'analitzen amb detall a continuació.

---

²⁵ Muñoz Pérez, Ana Felicitas. Presupuestos de responsabilidad de los administradores. A Guerra Martín, Guillermo (Coord.). *La responsabilidad de los administradores de sociedades de capital*. Madrid: La Ley, 2011. 1097 pp. 978-84-8126-833-1, pp. 105-150. Pg. 122.

²⁶ Sentència del TS (Sala del Civil) número 1311/2002, de 30 de desembre (RJ\2003\332).

1.1. La il·licitud

El primer element configurador dels pressupòsits de la responsabilitat dels administradors és la il·licitud de la conducta del propi administrador, tal com estableix la sentència de l'AP de Sevilla de 9 d'octubre de 2013, en exigir la concurrència d'una conducta il·lícita en l'acte respecte de la Llei o dels Estatuts o plasmada en una falta de diligència²⁷.

Primerament, i com ja es va apuntar en l'epígraf anterior, la il·licitud o antijuridicitat de la conducta dels administradors s'ha de relacionar amb els deures que són inherents al seu càrrec, ja que la il·licitud radica en el comportament dels administradors, concretament en què aquests duguin a terme un acte o omissió incomplint els deures inherents al desenvolupament del seu càrrec.

Seguint aquesta línia argumental, convé citar la sentència de l'AP de Barcelona de 13 de març del 2008, ja que en la mateixa es preveu que l'actuació dels administradors pugui qualificar-se com antijurídica (o il·lícita) “per la infracció, merament objectiva, dels deures propis de l'administrador, ja emanin de normes legals, ja siguin els deures generals o específics vinculats amb la seva posició, és a dir, inherents al desenvolupament del seu càrrec”²⁸.

A més, aquests actes o omissions s'han de posar en connexió amb el que estableix l'article 236.1 LSC, és a dir, que la responsabilitat dels administradors deriva del dany causat per algun dels comportaments que preveu aquest precepte. Així doncs, existirà responsabilitat quan es produeixi un acte o omissió que infringeixi, de forma culpable, les normes legals o estatutàries i/o també quan aquest acte o omissió suposi l'incompliment dels deures inherents al càrrec, en particular el d'ordenat empresari al que ja s'ha fet referència, sempre i quan aquest acte o omissió es produeixi pels administradors quan actuïn en la condició de tals, com matisa la sentència de l'AP de Granada d'11 d'octubre de 2013²⁹.

---

²⁷ Sentència AP de Sevilla (Secció 5a) número 458/2013, de 9 d'octubre (JUR 2014\18018).

²⁸ Sentència AP de Barcelona (Secció 15a) número 88/2008, de 13 de març (JUR 2010\181114).

²⁹ Sentència AP de Granada (Secció 3a) número 318/2013, d'11 d'octubre (JUR 2014\33656).

En virtut de tot l'exposat, es podria afirmar que el que es pretén a través del pressupòsit d'*il·licitud* és relacionar, de manera objectiva, la responsabilitat de l'administrador amb el desenvolupament o omissió de les funcions inherents al seu càrrec.

No obstant, no tot comportament dels administradors, ja sigui a través d'un acte o per simple omissió, comporta l'obligació d'indemnitzar, sinó que juntament amb aquest comportament il·lícit s'exigeixen altres pressupòsits.

1.2. La culpa

La infracció dels deures del càrrec de l'administrador ha de ser subjectivament imputable al mateix d'acord amb el criteri del dol i la culpa. En aquest sentit, el dol s'ha d'entendre com la consciència del significat de l'acte il·lícit i la voluntat de realitzar-lo, mentre que la culpa s'ha d'interpretar com aquella omissió de la diligència deguda³⁰. No obstant, per al cas que ens ocupa, la noció de culpa apareix com a criteri d'imputació en forma de dol i de culpa-negligència³¹. En aquest mateix sentit, la sentència del TS de 20 de febrer de 2007, també reconeix el pressupòsit de la culpa com a requisit indispensable per a què sigui exigible la indemnització pels actes dels administradors, ja que la mateixa exigeix que “concorri la negligència que contempen els propis preceptes que estableixen aquesta responsabilitat”³².

Relacionant l'article 236.1 LSC amb el pressupòsit de la culpa, s'ha de dir que els administradors respondran del dany que causin per acte o omissions contraris a la llei o als estatuts o pels realitzats incomplint els deures inherents al càrrec, sempre i quan en aquest comportament hagi intervingut dol o culpa. Així, la sentència del TS de 30 de desembre de 2002, exigeix una “conducta o actitud dels administradors contrària a la llei o als estatuts o en què hi manqui la diligència d'un ordenat empresari, essent suficient amb la negligència simple, que doni lloc a un dany”³³. D'aquesta manera, pot afirmar-se que és requisit indispensable, que concorri culpa en la conducta dels administradors.

---

³⁰ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pgs. 322 i 323.

³¹ Muñoz Pérez, Ana Felicitas. *Presupuestos...* ob. cit. Pg. 136.

³² Sentència TS (Sala del Civil, Secció1a) número 138/2007, de 20 de febrer (RJ 2007\2069).

³³ Sentència TS (Sala del Civil) número 1311/2002, de 30 de desembre (RJ 2003\332).

Així doncs, establert quan la conducta dels administradors és il·lícita³⁴, és imprescindible, per tal d'exigir responsabilitat als administradors, que la infracció dels deures del càrrec sigui subjectivament imputable a aquests.

En aquest sentit, existeixen algunes posicions doctrinals com la de MUÑOZ PÉREZ³⁵ que afirmen la possibilitat de relacionar aquesta responsabilitat per culpa amb els articles 1101 a 1105 CC³⁶. Per tant, d'acord amb l'article 1101 CC, que “quedarien subjectes a la indemnització dels danys i perjudicis causats aquells que [administradors] que en el compliment de les seves obligacions incorrin en dol o culpa”. A més, seguint el criteri que aplica l'esmentat autor, a partir d'una interpretació de l'article 1104 CC³⁷ es podria entendre que la culpa s'ha de valorar atenent a les aptituds i coneixements exigits objectivament per a la funció atribuïda als administradors, al sector de l'activitat en què opera l'empresa, la seva posició en el mercat, etc. i no atenent a circumstàncies personals.

Per finalitzar aquest epígraf, convé apuntar que la jurisprudència, en sentències com la del TS de 30 de desembre de 2002 o la de 19 de maig de 2003, exigeix que la culpa sigui provada per qui hagi estat perjudicat i iniciï l'acció per exigir responsabilitat³⁸.

1.3. El dany i la relació causal

Per a què existeixi responsabilitat indemnitzatòria es requereix la concurrència del dany. En aquest punt, igual que succeïa amb el pressupòsit de la culpa, no existeix cap especialitat respecte del tractament civil de la responsabilitat, pel que també són aplicables les disposicions de CC relatives al dany i a la necessària relació de causalitat.

---

³⁴ Veure epígraf II.1. del treball.

³⁵ Muñoz Pérez, Ana Felicitas. Presupuestos... ob. cit. Pg. 136.

³⁶ Real Decret de 24 de juliol de 1889 pel que s'aprova el Codi Civil, publicat al BOE en data 25 de juliol de 1889, en endavant “CC”.

³⁷ “La culpa o negligencia del deudor consiste en la omisión de aquella diligencia que exija la naturaleza de la obligación y corresponda a las circunstancias de las personas, del tiempo y del lugar. Cuando la obligación no exprese la diligencia que ha de prestarse en su cumplimiento, se exigirá la que correspondería a un buen padre de familia”.

³⁸ Sentència TS (Sala del Civil) número 1311/2002, de 30 de desembre (RJ 2003\332) i sentència TS (Sala del Civil, Secció Única) número 482/2003, de 19 de maig (RJ 2003\5213).

El dany es configura com un requisit indispensable per a què neixi la responsabilitat dels administradors, definint-lo RODRÍGUEZ LÓPEZ com “qualsevol lesió d’un interès, sigui aquest de naturalesa patrimonial o no patrimonial”³⁹, no obstant, per al cas que ens ocupa, únicament es tindrà en compte el primer dels perjudicis. El propi autor⁴⁰ estableix les característiques pròpies que ha de reunir aquest dany per a què pugui ser considerat com a tal, disposant que el mateix ha de ser efectiu, és a dir, ha de tractar-se d’un dany real o, el que és el mateix, que s’hagi produït; també ha de ser avaluable econòmicament, és a dir, que puguin ser quantificables en termes patrimonials; i, per últim, aquest dany ha de ser individualitzable, el que significa que el dany estigui singularitzat en un patrimoni concret, ja sigui individual o d’una pluralitat de subjectes.

En aquesta mateixa línia, l’article 1106 CC senyala que en concepte d’indemnització pels danys i perjudicis soferts s’hi poden englobar tant el valor de la pèrdua que s’hagi patit, com els guanys que s’hagin deixat de guanyar. Així, en paraules de la sentència del TS de 5 de febrer del 2014, “la indemnització pot consistir en la compensació del dany emergent o del lucre cessant, o d’ambdós”⁴¹.

Així doncs, es podria afirmar que per tal que concorri el pressupòsit necessari del dany i, conseqüentment, es pugui exigir responsabilitat als administradors, es requereix que hi hagi un deteriorament en el patrimoni de l’afectat, ja sigui per pèrdua de valor o bé per haver deixat d’obtenir uns guanys.

No obstant, convé precisar que en funció de qui hagi patit el dany (la societat, el soci o el tercer), les accions que es podran exercitar seran diferents, com es veurà en el següent epígraf, és a dir, abans de decidir quina acció es pot exercitar, cal veure qui ha sofert el dany patrimonial, si la pròpia societat, el soci o el tercer.

És necessari, a més, com a pressupòsit necessari per exigir la responsabilitat dels administradors, que existeixi una relació de causalitat entre l’acte il·lícit i el dany patit (per la societat, el soci o el tercer). Aquest pressupòsit és requerit per la jurisprudència en sentències com la del TS de 17 de novembre de 2011, en què la relació causal s’ha de poder situar necessàriament entre el comportament atribuït als administradors i al dany

---

³⁹ Rodríguez López, Pedro. *Manual sobre la responsabilidad en el derecho español*. Madrid: Edisofer, S.L., 2010. 263 pp. 978-84-96261-86-0. Pg. 27.

⁴⁰ Rodríguez López, Pedro. *Manual sobre...* ob. cit. Pgs. 28-30.

⁴¹ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 43/2014, de 5 de febrer (JUR 2014\61483).

la reparació del qual s'exigeixi⁴². En aquets mateix sentit, a la necessitat del dany i de la consegüent relació causal, s'hi han referit, entre d'altres, les sentències del TS de 8 d'octubre de 2007⁴³ o de 20 de juliol de 2010⁴⁴.

Aquesta relació de causalitat fa referència a l'existència d'una connexió entre un antecedent (causa) i una conseqüència (efecte)⁴⁵, que per al cas que ens ocupen serien l'incompliment dels deures inherents al càrrec d'administrador o conducta antijurídica i el dany patrimonial, respectivament.

Tal és la necessitat d'aquesta relació de causalitat, que la jurisprudència del TS exigeix que "es desestimi la demanda en aquells casos en què no quedi acreditada l'existència del nexa causal entre l'actuació objecte de discussió i el dany causat"⁴⁶. A més, aquest nexa causal ha de ser acreditat o provat per qui reclama la reparació del dany⁴⁷, que per al cas que ens ocupa serà o bé la societat o bé el soci o creditor, en funció de qui sofreixi el perjudici patrimonial, aspecte que serà tractat més endavant.

Així doncs, es pot concloure que, per tal d'exigir responsabilitat als administradors, aquest ha d'haver realitzat una conducta, de forma culpable, considerada com a il·lícita i que com a conseqüència d'aquesta s'hagi produït un dany, ja sigui a la societat, als socis o a tercers. És per això que, es pot afirmar que es requereix una relació causal entre la conducta il·lícita culpable dels administradors i el perjudici causat.

---

⁴² Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 793/2011, de 17 de desembre (RJ 2012\1498).

⁴³ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 1076/2007, de 8 d'octubre (RJ 2007\ 6806) i

⁴⁴ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 472/2010, de 20 de juliol (RJ 2010\6563).

⁴⁵ Rodríguez López, Pedro. *Manual sobre...* ob. cit. Pg. 50.

⁴⁶ En aquest punt, destaquen la sentència de 16 de febrer del 2000 (RJ\2002\679) i la sentència de 6 d'octubre del 2000 (RJ\2000\8803).

⁴⁷ Reglero Campos, Fernando L. El nexa causal. Las causas de exoneración de responsabilidad: culpa de la víctima y fuerza mayor. La concurrencia de culpas. A Reglero Campos, Fernando L. (coord.). *Lecciones de Responsabilidad Civil*. Navarra: Editorial Aranzadi, S.A., 2002. 519 pp. Pg. 100.

2. Causes d'exoneració

L'article 236 LSC, en el seu apartat segon, disposa que “en cap cas exonerarà de responsabilitat la circumstància de què l'acte o acord lesiu hagi estat adoptat, autoritzat o ratificat per la Junta General”.

De la redacció d'aquest precepte es poden extreure dues interpretacions, una positiva i una negativa. Així doncs, d'una interpretació a *contrario sensu*, tal com fa MUÑOZ PÉREZ, es podria entendre que la Junta General no respondrà dels acords lesius que s'hagin adoptat, ja que aquesta és independent de l'òrgan d'administració⁴⁸.

D'altra banda, interpretant literalment l'article 233 del text legal esmentat, la interpretació positiva que es pot extreure és que els administradors seran responsables, tot i que la Junta General hagi “adoptat, autoritzat o ratificat” l'acord al que s'hagi arribat. Per tant, en virtut de la independència orgànica entre la Junta General i l'òrgan d'administració, l'acord al que s'hagi arribat no exonerarà, en cap cas, als administradors, que es veuran obligats a indemnitzar en aquells casos en què s'hagi produït un dany.

Aquesta interpretació positiva o literal també és la que es fa en la sentència del TS de 13 de juny de 2012, en dictar que no es podia eximir de responsabilitat a l'administrador al·legant l'existència d'acords socials⁴⁹.

D'altra banda, en l'article 237 del mateix cos legal, on es parla del caràcter solidari de la responsabilitat dels administradors, s'hi troben una sèrie de causes d'exoneració d'aquests. Aquest precepte estableix que els administradors no respondran en els casos en què provin que, “no havent intervingut en l'adopció i execució de l'acord, desconeixien la seva existència o, coneixent-la, van fer tot el convenient per evitar el dany o, al menys, es van oposar expressament a aquest”.

En aquesta mateixa línia argumental es posicionen les sentències del TS de 4 d'octubre de 2011 o la de l'AP de Jaén de 18 de març de 2013, en establir que “les causes d'exoneració únicament seran al·legables en aquells supòsits en què la responsabilitat

---

⁴⁸ Muñoz Pérez, Ana Felícitas. Presupuestos... ob. cit. Pg. 148.

⁴⁹ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 372/2012, de 13 de juny (RJ 2012\6717).

sigui de caràcter solidari⁵⁰, és a dir, únicament podran emparar-se en aquestes causes aquells administradors que conformin l'òrgan d'administració i als que la responsabilitat els hi sigui exigida juntament amb la resta.

Així doncs, es pot concloure, i així ho fa SÁNCHEZ CALERO, que les causes d'exoneració que prescriu aquest article es centren fonamentalment en tres supòsits, sempre que l'administrador no hagi intervingut positivament en l'adopció o en l'execució de l'acord⁵¹. Aquests supòsits són que l'administrador desconegués la seva existència, que l'administrador hagués fet tot el convenient per evitar el dany, o que, al menys, s'hagués oposat expressament al acord. No obstant, com bé precisa SÁNCHEZ CALERO, aquestes tres causes pressuposen què es tracti d'actes duts a terme per l'òrgan d'administració, ja que si ens trobéssim amb actes realitzats únicament per algun membre d'aquest o per l'administrador únic, no li serien aplicables les causes d'exoneració exposades anteriorment⁵².

---

⁵⁰ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 662/2011, de 4 d'octubre (RJ 2012\759) i sentència AP de Jaén (Secció 1a) número 41/2013, de 18 de març (JUR 2013\201978).

⁵¹ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 343.

⁵² Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 343.

III. Accions per exigir la responsabilitat

Per poder entrar a valorar quan escau l'exercici de l'acció social i quan el de l'acció individual, és necessari establir un aclariment previ. Tal com estableixen RODRÍGUEZ ARTIGAS y MARÍN DE LA BÁRCENA, fent referència a la doctrina científica espanyola i a la jurisprudència del TS, "s'admet que el criteri d'ordenació del sistema normatiu d'accions de responsabilitat d'administradors és el patrimoni sobre el que incideix el dany"⁵³. D'acord amb aquesta afirmació, l'àmbit objectiu d'aplicació de les accions social i individual queda definit així: "tota lesió del patrimoni de la societat ha de reintegrar-se necessàriament a través de l'exercici de l'acció social de responsabilitat i la denominada acció individual queda reservada per als supòsits en què es causin uns danys que no hagin derivat de la lesió del patrimoni social"⁵⁴.

D'altra banda, també existeix la denominada acció social per deutes, que serà adient per reclamar els deutes que es generin amb posterioritat a l'incompliment del deure dels administradors de dissoldre la societat quan concorri una causa de dissolució.

Establert doncs quan concorre l'exercici de les diferents accions, a continuació s'estudiaran totes i cadascuna d'elles de forma autònoma.

1. L'acció social

L'acció social de responsabilitat, que es podria definir com aquell mecanisme del que disposa la societat per exigir la responsabilitat als administradors que li hagin causat un dany, es troba recollida en l'article 238 LSC que estableix el següent:

"1. La acción de responsabilidad contra los administradores se entablará por la sociedad, previo acuerdo de la junta general, que puede ser adoptado a solicitud de cualquier socio aunque no conste en el orden del día. Los estatutos no podrán establecer una mayoría distinta a la ordinaria para la adopción de este acuerdo.

---

⁵³ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social de responsabilidad. A Guerra Martín, Guillermo (Coord.). *La responsabilidad de los administradores de sociedades de capital*. Madrid: La Ley, 2011. 1097 pp. 978-84-8126-833-1, pp. 153-194. Pg. 155.

⁵⁴ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pg. 155.

2. *En cualquier momento la junta general podrá transigir o renunciar al ejercicio de la acción, siempre que no se opusieren a ello socios que representen el cinco por ciento del capital social.*

3. *El acuerdo de promover la acción o de transigir determinará la destitución de los administradores afectados.*

4. *La aprobación de las cuentas anuales no impedirá el ejercicio de la acción de responsabilidad ni supondrá la renuncia a la acción acordada o ejercitada”.*

Per tal de poder analitzar en profunditat aquest precepte i tots els aspectes rellevants necessaris per a poder exercitar l'acció social de responsabilitat, a continuació s'estudiaran, de forma separada, els aspectes més destacables d'aquesta acció.

1.1. Legitimació

Un dels elements més rellevants, i que serveix per diferenciar l'exercici entre l'acció social i l'acció individual, és la legitimació activa.

L'acció social, per als casos en què es causi un perjudici patrimonial a la societat, s'exercitarà per aquesta, previ acord de la Junta General, a instància de qualsevol soci, sempre que representin al menys el 5% del capital social⁵⁵, d'acord amb el que estableix l'article 238 LSC. Tal com afirmen RODRÍGUEZ ARTIGAS y MARÍN DE LA BÁRCENA, “l'atribució de competència a la Junta General es justifica en què són els socis els (indirectament) perjudicats per la lesió del patrimoni social, pel que és lògic que els hi correspongui decidir el relatiu a la indemnització del dany causat”⁵⁶. Concretament, com precisa LARA, seran els administradors no destituïts, per no ser els afectats per l'acció de responsabilitat, o bé els nous administradors⁵⁷.

---

⁵⁵ De la calle y Peral, José Antonio; *et al. Memento Práctico: Sociedades Mercantiles*. Madrid: Francis Lefebvre, 2014. 2006 pp. 978-84-15911-05-0. Pg. 251.

⁵⁶ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. *La acción social...* ob. cit. Pg. 167.

⁵⁷ Lara, Rafael. *La acción social de responsabilidad: el ejercicio por la Sociedad*. A Rojo, Ángel (direcc.); Beltrán, Emilio (direcc.); Campuzano, Ana Belén (coord.). *La responsabilidad de los administradores de las sociedades mercantiles*. 5a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013. 1110 pp. 978-84-9004-936-5, pp. 105-120. Pg. 106.

En relació a aquesta legitimació activa, convé fer un breu apunt a la legitimació subsidiària prevista als articles 239 i 240 LSC. Segons aquests preceptes, quan no s'hagi convocat Junta General per decidir sobre l'exercici de l'acció social, els socis que representin el 5% del capital social, podran sol·licitar la convocatòria de la mateixa. Subsidiàriament, els socis que representin el percentatge de capital social referit podran “plantejar conjuntament l'acció social en els casos en què no s'hagi convocat la junta, quan no s'hagi plantejat l'acció en el termini d'un mes des de què es va adoptar l'acord positiu per al seu exercici o en aquells casos en què l'acord en qüestió fos contrari a la llei”. Cal dir que aquesta possibilitat, té com a punt de partida, el fet de què la disminució del patrimoni social provoca la correlativa disminució del valor de les accions o participacions socials de les que és titular el soci, i pot provocar que no es reparteixin dividendes, o es reparteixin en menor mesura. En tal cas, la conducta il·lícita de l'administrador provoca un dany indirecte al soci⁵⁸.

Subsidiàriament, per aquells casos en què ni la societat ni els socis que representin un 5% del capital social no plantegin l'acció social de responsabilitat, l'article 240 LSC preveu que siguin els creditors els que puguin exercitar l'acció social contra els administradors, imposant com a únic requisit que el patrimoni social resulti insuficient per satisfer els seus crèdits.

D'altra banda, la legitimació passiva, idèntica tant en l'acció social com en l'acció individual, planteja, en principi, més problemes de determinació. És en l'article 236 LSC on s'estableix que seran els administradors de fet i de dret els que respondran dels danys que puguin causar. Per tant, en virtut d'aquest article es podria afirmar que la legitimació passiva correspon als administradors, tant de fet com de dret, que van provocar un dany de forma culposa o dolosa.

No obstant, com ja es va apuntar en la introducció del present treball, el problema es plantejava en relació a aquells administradors irregulars o “testaferros”. Aquest problema ha estat resolt per la doctrina⁵⁹, apuntant que quan s'afirma que la legitimació passiva correspon als administradors, tant de fet com de dret, també hi quedarien

---

⁵⁸ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 396/2013, de 20 de juny (RJ 2013\5187).

⁵⁹ Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual de responsabilidad contra los administradores de sociedades de capital: presupuestos y aspectos procesales* [En línea]. Noticias Jurídicas: Blanca Casado Andrés, febrer del 2012 [data de consulta: 23-02-2014] [Accés gratuït] <<http://noticias.juridicas.com/articulos/50-Derecho-Mercantil/201202-2872792428711.html#sdfootnote12sym>>.

inclosos tant els administradors amb càrrec caducat, amb nomenament irregular així com els que sense nomenament formal actuen com administradors davant de tercers o els que influeixen de forma decisiva sobre els administradors de dret, tot i que ni tan sols apareguin com a tal, altrament anomenats administradors ocults⁶⁰, així com als administradors aparents, el paper dels quals en la societat és inexistent.

En aquest sentit, la sentència de l'AP de Barcelona de 26 de juny de 2013, conceptua a l'administrador ocult com aquella persona, enquadrable dins la categoria d'administrador de fet, "que real i efectivament exerceix les funcions d'administrador de la societat, coexistent amb un administrador de dret, el qual se sotmet sense qüestionar les decisions del primer i, quan és precís, les executa formalment firmant els pertinents documents"⁶¹. D'aquesta manera, segueix defensant la mateixa resolució que l'element essencial que el configura és "l'autonomia o falta de subordinació a un òrgan de l'administració social"⁶².

Tanmateix, considera l'esmentada sentència que l'administrador ocult no s'ha de confondre amb el simple apoderat, en tant que "no pot ser administrador de fet qui actua per mandat d'un altre, sinó que és necessari actuar com un vertader administrador". No obstant, la sentència de l'AP de Madrid de 4 de març de 2011 precisa que quan "l'aparentment simple apoderat és materialment qui pren les decisions en la societat, exercitant en realitat un poder de direcció i gestió similar al que ordinàriament correspon a un administrador, de forma constant i independent, sense subordinació real a l'administrador i amb consentiment de la societat, si més no implícit, també ens trobarem davant d'un administrador de fet"⁶³.

És important matisar que, com a conseqüència d'aquesta afirmació, poden existir administradors que desconeguin el dia a dia del funcionament de la societat, els acords que s'adopten, etc. En relació a aquests administradors, com ja es va exposar en l'epígraf anterior, podran quedar exonerats en aquells casos en què el seu càrrec

---

⁶⁰ Martínez Sanz, Fernando. Los administradores responsables. A Rojo, Ángel (direcc.); Beltrán, Emilio (direcc.); Campuzano, Ana Belén (coord.). *La responsabilidad de los administradores de las sociedades mercantiles*. 5a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013. 1110 pp. 978-84-9004-936-5, pp. 55-87. Pg. 61.

⁶¹ Sentència AP de Barcelona (Secció 15a) número 271/2013, de 26 de juny (JUR 2013\272206).

⁶² Sentència AP de Barcelona (Secció 15a) número 271/2013, de 26 de juny (JUR 2013\272206).

⁶³ Sentència AP de Madrid (Secció 28a) número 57/2011, de 4 de març (JUR 2011\142145).

concorri amb altres administradors, sempre i quan al·leguin el desconeixement de l'acord lesiu.

Per últim, cal determinar si és possible el litisconsorci passiu necessari o, el que és el mateix, de l'existència d'una pluralitat de parts demandades contra les quals s'ha d'interposar demanda conjunta perquè així ho preveu l'ordenament jurídic⁶⁴.

Aquest litisconsorci passiu necessari és rebutjat per la doctrina jurisprudencial en sentències com la de l'AP de Barcelona de 2 de maig de 2006⁶⁵ o la de l'AP de Sevilla de 14 de juliol de 2008⁶⁶, ja que en cas de diferents administradors, en virtut de la responsabilitat solidària a la que es troben sotmesos, es podria reclamar únicament a un d'ells i aquest, posteriorment, repetiria contra la resta.

1.2. L'acord d'exercitar l'acció social

En primer lloc, s'ha de matisar que l'apartat 4 de l'article 238 LSC afegeix que l'exercici de l'acció social no es veurà impedit ni s'hi entendrà renunciat per l'aprovació dels comptes anuals. Conseqüentment, d'una interpretació literal de mateix, es pot afirmar que el que es pretén amb aquest precepte és evitar les possibles al·legacions respecte a les renunciacions tàcites a l'exercici de l'acció social de responsabilitat, és a dir, es matisa la independència entre la decisió d'aprovar els comptes i la d'exercir l'esmentada acció.

Pel que fa a la convocatòria de la junta i a les majories necessàries per a l'adopció de l'acord, l'article 238.1 LSC disposa que l'acord d'exercitar l'acció social de responsabilitat contra els administradors pot adoptar-se tot i que no consti en l'ordre del dia⁶⁷. Així doncs, el que aquest article preveu és que no sigui necessària una convocatòria específica per a l'adopció de l'acord d'exigir responsabilitat als administradors, sinó que en la celebració d'una junta vàlidament convocada, es podrà adoptar el mateix sense que consti en l'ordre de dia.

---

⁶⁴ Definició extreta de la base de dades Thomson Reuters. Aranzadi Bibliotecas <<http://aranzadi.aranzadidigital.es>>.

⁶⁵ Sentència AP de Barcelona (Secció 15a), de 2 de maig (JUR 2007\72704).

⁶⁶ Sentència AP de Sevilla (Secció 5a) número 376/2008, de 14 de juliol (JUR 2009\15831).

⁶⁷ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 371.

D'altra banda, el propi article 238 LSC també ens parla de les majories necessàries per a l'adopció de l'acord d'exercitar l'acció social de responsabilitat, ja que prohibeix expressament als estatuts establir una majoria diferent a l'ordinària per a l'adopció de l'acord en qüestió. Així doncs, la majoria necessària⁶⁸ per aprovar l'exercici de l'acció social de responsabilitat és l'ordinària per a l'adopció d'acords en funció del tipus de societat de capital de què es tracti⁶⁹.

Una vegada establertes quines són les majories necessàries per adoptar l'acord d'exercitar l'acció social de responsabilitat, convé precisar quin és el contingut d'aquest. En relació a què compren aquest acord, RODRÍGUEZ ARTIGAS y MARÍN DE LA BÁRCENA, disposen que aquest consisteix, bàsicament, en una "autorització i delegació a l'òrgan d'administració o al representant designat a l'efecte per a què dugui a terme totes aquelles activitats necessàries dirigides a interposar la demanda de responsabilitat civil als administradors"⁷⁰. A més, aquests dos autors matisen que en aquest acord no és necessari que hi constin els actes o omissions que es consideren contraris a la llei o als estatuts i tampoc el cost que ha provocat el dany, ja que poden determinar-se en un moment posterior⁷¹.

Per altra banda, una opció completament oposada al que s'ha exposat fins al moment, és a dir, oposada a adoptar un acord a favor d'exercitar l'acció social, és la prevista a l'article 238 LSC. Aquest precepte el que preveu és que la Junta General pugui, en qualsevol moment, "transigir o renunciar a l'exercici de l'acció, sempre que no s'hi oposessin socis que representin el 5% del capital social".

---

⁶⁸ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pg. 169.

⁶⁹ SL: Article 198 LSC. Majoria ordinària: "En la sociedad de responsabilidad limitada los acuerdos sociales se adoptarán por mayoría de los votos válidamente emitidos, siempre que representen al menos un tercio de los votos correspondientes a las participaciones sociales en que se divida el capital social. No se computarán los votos en blanco".

SA: Article 201.1 LSC. Majories: "En la sociedad anónima los acuerdos sociales se adoptarán por mayoría ordinaria de los votos de los accionistas presentes o representados".

⁷⁰ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pg. 170.

⁷¹ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pg. 170.

En aquest punt, és important matisar els conceptes de renúncia i transacció⁷². Així doncs, la *renúncia* implica la pèrdua o extinció de dret a la indemnització, fet que suposa que la mateixa no es pugui deduir de la manera inactivitat ni confondre's amb un acord negatiu sobre l'exercici de l'acció de responsabilitat.

D'altra banda, el concepte de *transacció* el trobem previst en l'article 1809 del CC, segons el qual es tracta d'un contracte pel que s'evita un plet o es posa fi a un que ja s'havia iniciat donant, prometent o retenint alguna cosa.

A més, tant si s'opta per aquesta transacció com per adoptar l'acord d'exercitar l'acció social, l'article 238.3 LSC preveu, per ambdós casos, la destitució dels administradors afectats. Convé precisar, no obstant, que aquesta destitució únicament afecta a aquells administradors contra els que la Junta General hagi acordat l'exercici de l'acció⁷³, ja que, com s'ha exposat anteriorment, és possible que alguns administradors hagin quedat exonerats per no concórrer en ells els pressupòsits de la responsabilitat o bé perquè han invocat alguna de les causes d'exoneració ja exposades. Per últim, convé apuntar que aquesta destitució es produirà amb caràcter definitiu, fins i tot en el supòsit en què, exercitada l'acció social, es desestimi la demanda de la societat.

1.3. Càrrega de la prova

Un altra aspecte, de caire més processal, que convé destacar en relació a l'exercici de l'acció és la càrrega de la prova o, el que és el mateix, a qui correspon provar els pressupòsits de la responsabilitat.

Per determinar les regles que regeixen aquesta càrrega de la prova s'ha de recórrer a la norma processal per excel·lència, és a dir, a la LEC⁷⁴, que en l'apartat segon de l'article 217 estableix que “correspon a la part actora [...] la càrrega de provar la certesa dels fets dels que ordinàriament es desprengui, segons les normes jurídiques a ells aplicables, l'efecte jurídic corresponent a les pretensions de la demanda [...]”.

---

⁷² Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pgs. 171 i 172.

⁷³ De la calle y Peral, José Antonio; *et al. Memento...* ob. cit. Pg. 251.

⁷⁴ Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil, publicada al BOE en data 8 de gener del 2000, en endavant “LEC”.

D'acord amb el que disposa aquest article, en l'exercici de l'acció social correspondrà a la societat, o als socis o creditors subsidiàriament, provar l'existència d'un dany, una actuació culposa i la presència d'un nexa causal entre aquests, és a dir, correspon a la societat, als socis o als creditors la prova de tots els pressupòsits en els que es basa la responsabilitat dels administradors⁷⁵.

És en aquest punt on poden sorgir complicacions, ja que la càrrega de la prova adquireix una vessant més subjectiva, en tant que no es basa únicament en criteris objectius, sinó que s'ha de provar que una determinada conducta d'un administrador va ser culposa i que, fruit d'aqueta conducta, es va produir un dany⁷⁶.

D'altra banda, quan es tracta de provar l'incompliment dels deure inherents al càrrec, com a conseqüència de la seva indeterminació, sorgeix una major problemàtica, de forma similar al cas en què la responsabilitat neixi de l'adopció d'un acord i quan la documentació que l'acredita es troba en mans dels administradors, fet que causa una situació d'indefensió a la part actora de l'acció⁷⁷. En aquest sentit, sentències com la de l'AP de Salamanca de 23 de juny de 2011 neguen la procedència de l'acció social en aquells casos en què no es provin els deures inherents al càrrec dels administradors⁷⁸.

No obstant, independentment d'aquest fet, la norma processal és clara i contundent respecte de a qui correspon la càrrega de la prova, és a dir, que són els demandants els que han de provar la concurrència dels pressupòsits de responsabilitat. En aquest sentit, autors com SÁNCHEZ CALERO, reproduint jurisprudència consolidada en relació a aquest aspecte, afirma que la prova del dany a la societat, la falta de diligència dels administradors i la relació de causalitat entre aquests, és requisit indispensable per a la prosperitat de l'acció social⁷⁹. Així, la sentència del TS de 29 de setembre de 2011 obliga als demandants a provar l'incompliment dels deures, negant la inversió de la càrrega de la prova respecte del dol o culpa dels demandats i del dany causat⁸⁰.

---

⁷⁵ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 329.

⁷⁶ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 330.

⁷⁷ Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual...* ob. cit.

⁷⁸ Sentència AP de Salamanca (Secció 1a) número 285/2011, de 23 de juny (JUR 2011\278136).

⁷⁹ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 329.

⁸⁰ Sentència TS (Sala de Civil, Secció 1a) número 635/2011, de 29 de setembre (RJ 2011\6588).

1.4. La prescripció de l'acció

La prescripció de l'acció social de responsabilitat ha estat un aspecte controvertit en l'àmbit de l'exigència de responsabilitat dels administradors degut a la redacció de l'article 949 CCom.

Aquest precepte disposa que “l'acció contra els socis gerents i administradors de les companyies o societats acabarà als quatre anys, a comptar des de què per qualsevol motiu cessessin en l'exercici de l'administració”.

La controvèrsia que sorgeix no fa referència al propi termini de quatre anys, sinó en el significat del terme “acabarà”. Com disposen RODRÍGUEZ ARTIGAS y MARÍN DE LA BÁRCENA, els problemes que provocava aquesta expressió feien pensar en què el termini podria ser de caducitat⁸¹. No obstant, els propis autors, esmentats anteriorment, resolen aquest conflicte, determinant que es tracta d'un termini de prescripció, ja que el precepte en qüestió es troba regulat, sota la rúbrica: “*De las prescripciones*”, en el Títol II del Llibre IV CCom”.

En aquest mateix sentit es posicionen altres autors, entre els que podem destacar a OCAÑA RODRÍGUEZ, que es refereix a què mentre l'administrador no cessa en el seu càrrec, la prescripció queda en suspens⁸². Així doncs, el propi autor ja no es refereix a la caducitat, sinó únicament a la prescripció.

Un altre aspecte íntimament relacionat amb la prescripció, i que ja s'ha apuntat en citar l'afirmació d' OCAÑA RODRÍGUEZ, és el *dies a quo* o, el que és el mateix, el dia a partir del qual comença a comptar un termini⁸³. Com ja preveu l'article 949 CCom, el termini de prescripció comença a comptar a partir del cessament de l'administrador, fet que suposa que serà a partir d'aquest moment quan la societat, valorant si es compleixen els

---

⁸¹ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pg. 191.

⁸² Thomson Reuters. Aranzadi bibliotecas. *Responsabilidad civil y penal de los administradores societarios* [En línia]. Pamplona, Revista Aranzadi Doctrinal: Antonio Ocaña Rodríguez, 2013 [Data de consulta: 25-02-2014] [Accés gratuït]. Número 10. <<http://aranzadi.aranzadidigital.es/maf/app/document?docguid=I10664d30613f11e2907a010000000000&srguid=&src=withinResuts>>.

⁸³ Definició extreta de la base de dades Thomson Reuters. Aranzadi Bibliotecas <<http://aranzadi.aranzadidigital.es>>.

pressupòsits necessaris per a l'exigència de responsabilitat, tindrà la possibilitat d'adoptar l'acord d'exercitar l'acció social o no⁸⁴.

Ara bé, mentre no cessa l'administrador en el seu càrrec, aquest termini de prescripció de quatre anys queda en suspens, és a dir, el *dies a quo* queda paralitzat fins al cessament en el càrrec de l'administrador.

Una altra matisació destacable respecte la prescripció és la que fan els ja mencionats RODRÍGUEZ ARTIGAS y MARÍN DE LA BÁRCENA⁸⁵, en aclarir el que va dictar la sentència del TS de 15 d'abril de 2010 respecte la inscripció en el Registre el Mercantil el cessament dels administradors. Així doncs, aquesta sentència establí que “la inscripció no tenia caràcter constitutiu, ja que el termini de prescripció comença a computar-se a partir del cessament efectiu en el càrrec, amb independència de què s'hagi arribat a inscriure, sempre que s'hagi tingut la possibilitat de conèixer aquest cessament”⁸⁶. D'altra banda, “quan el cessament no s'hagués inscrit però s'hagués produït efectivament, no afectarà a aquells subjectes que van confiar de bona fe en la inscripció registral, ja que per a aquests, el termini només es computarà a partir de la inscripció del cessament en el Registre Mercantil”⁸⁷. En aquesta mateixa línia es posicionen, entre d'altres, la sentència del TS de 19 de novembre del 2013⁸⁸.

Així doncs, es pot afirmar que la prescripció de l'acció social es produeix una vegada han transcorregut quatre anys des de què l'administrador va cessar efectivament en l'exercici del seu càrrec.

---

⁸⁴ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pg. 191.

⁸⁵ Rodríguez Artigas, Fernando y Marín de la Bárcena, Fernando. La acción social... ob. cit. Pgs. 192 i 193.

⁸⁶ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 206/2010, de 15 d'abril (RJ 2010\4047).

⁸⁷ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 206/2010, de 15 d'abril (RJ 2010\4047).

⁸⁸ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 732/2013, de 19 de novembre (RJ 2013\7822).

2. L'acció individual

L'acció individual, per la seva banda, es troba regulada a l'article 241 LSC en establir que es mantindran "les accions d'indemnització que puguin correspondre als socis i als tercers per actes d'administradors que lesionin directament els interessos d'aquells".

Per tant, d'aquest article es podria extreure el concepte d'*acció individual*, entenent que és l'instrument que es troba a disposició dels socis i tercers perjudicats per exigir la responsabilitat pel comportament dels administradors que els hi hagin causat un dany.

2.1. Legitimació

Per parlar de la legitimació de l'acció individual cal diferenciar, igual que en l'acció social, la part activa i la part passiva en l'exercici de la mateixa.

Així doncs, és en la legitimació activa on es troba la principal dissimilitud entre ambdues accions. A diferència del que succeïa en l'acció social, on la part actora era la societat, essent els socis legitimats subsidiaris, en l'acció individual únicament correspon al soci o als tercers l'exercici d'aquesta acció.

És important precisar, com ja es va fer en l'inici d'aquest epígraf, que l'exercici d'una o altra acció depèn de qui sofreixi el perjudici. És per això que, en l'acció individual el dany ha d'esser sofert pel soci o pel tercer directament en el seu patrimoni i provocat pels administradors⁸⁹.

Per aquest motiu, que és lògic afirmar que no escau l'exercici d'aquesta acció en aquells supòsits en què el perjudici sofert pel soci o pel tercer derivi del dany causat al patrimoni de la societat, sinó que l'han d'haver patit directament en el seu patrimoni. En aquest mateix sentit, la doctrina⁹⁰ i la jurisprudència⁹¹ han exclòs que mitjançant l'acció individual el soci pugui exigir a l'administrador social responsabilitat pels danys que es produeixin de manera indirecta en el seu patrimoni com a conseqüència del dany causat directament a la societat.

---

⁸⁹ Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual...* ob. cit.

⁹⁰ Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual...* ob. cit.

⁹¹ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 396/2013, de 20 de juny (RJ 2013\5187).

Contràriament, a la legitimació passiva de l'acció individual li resultaria d'aplicació tot l'exposat per al cas de l'acció social, és a dir, seran part passiva en l'esmentada acció els administradors de fet i de dret pels danys que puguin causar, inclosos tant els administradors amb càrrec caducat, amb nomenament irregular així com els que sense nomenament formal actuen com administradors davant de tercers o els que influeixen de forma decisiva sobre els administradors de dret, tot i que ni tan sols apareguin com a tal, altrament anomenats administradors ocults, així com als administradors aparents, el paper dels quals en la societat és inexistent. A més, igual que en el cas de l'acció social, en virtut de la responsabilitat dels administradors, no es requereix un litisconsorci passiu, podent-se dirigir l'acció contra qualsevol dels administradors de forma indistinta.

2.2. Càrrega de la prova

Pel que fa a aquest aspecte processal, no existeixen especialitats respecte de la càrrega de la prova en l'acció individual, pel que tot l'exposat sobre qui ha de provar la concurrència dels pressupòsits de responsabilitat en el cas de l'acció social es pot donar per reproduït en l'acció individual.

Així doncs, també és aplicable a aquesta acció l'article 217.2 LEC, que atribueix aquesta obligació probatòria als demandants i, igual que en el cas de l'acció social, la prova també es troba subjectivada, en tant que s'han de provar fets que no es poden considerar, en cap cas, objectius, com és l'actuació culposa dels administradors.

En aquest sentit, igual que succeïa en el cas de l'acció social, a l'acció individual són aplicables, respecte la necessària prova, les sentències de l'AP de Salamanca de 23 de juny de 2011⁹² i del TS de 29 de setembre de 2011⁹³, sota pena de desestimació de la demanda, de l'incompliment dels deures i el dany per part dels administradors, negant que es pugui invertir la càrrega de la prova respecte d'aquests extrems. No obstant, en aquest punt, aquests aspectes no han de ser provats per la societat, com succeïa amb l'acció social, sinó que han de provar-se pels perjudicats individuals, és a dir, pels socis o tercers afectats.

---

⁹² Sentència AP de Salamanca (Secció 1a) número 285/2011, de 23 de juny (JUR 2011\278136).

⁹³ Sentència TS (Sala de Civil, Secció 1a) número 635/2011, de 29 de setembre (RJ 2011\6588).

És igualment reproducible en aquest punt la problemàtica plantejada respecte a la indefensió que es pot causar als actors de l'acció individual per la falta de documentació o per la indeterminació dels drets dels administradors, fet que dificulta la demostració del seu incompliment, aspecte al que també fa referència SALDAÑA VILLOLDO⁹⁴.

En aquest sentit, igual que en l'acció social, també es pot citar SÁNCHEZ CALERO⁹⁵ o SALDAÑA VILLOLDO⁹⁶, que reproduint jurisprudència consolidada al respecte, afirmen que la prova d'aquests pressupòsits pels soci o creditors és necessària per a què prosperi l'acció individual.

2.3. La prescripció de l'acció

A la prescripció de l'acció individual li és igualment aplicable tot allò relatiu a la prescripció de l'acció social. D'aquesta manera, d'acord amb allò que prescriu l'article 949 CCom, l'acció individual de responsabilitat prescriurà una vegada hagin transcorregut quatre anys des de l'efectiu cessament de l'administrador en el seu càrrec.

Així doncs, són extrapolables a l'acció individual totes les controvèrsies plantejades i resoltes en relació a l'acció social respecte de si ens trobem davant d'un termini de caducitat o de prescripció, sobre el *dies a quo* de la pròpia acció o en relació a la inscripció o no d'aquest cessament.

No obstant, és important destacar que l'afirmació de què l'acció individual de responsabilitat prescriu als quatre anys no sempre ha sigut tant categòrica, ja que anteriorment es plantejava la possibilitat de què, en tant que aquesta acció individual té caràcter extracontractual – no existeix relació contractual entre els socis i els administradors –, el termini de prescripció fos d'un any, en lloc dels quatre que preveu la norma esmentada.

En aquest sentit, la sentència del TS de 19 de maig de 2006, nega que el termini de prescripció sigui d'un any, en aplicació del que preveu l'article 1968 CC per a la

---

⁹⁴ Saldaña Villolso, Benjamín. *La acción individual de responsabilidad*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2009. 469 pp. 978-84-9876-605-9. Pg. 283.

⁹⁵ Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores...* ob. cit. Pg. 417.

⁹⁶ Saldaña Villolso, Benjamín. *La acción individual...* ob. cit. Pg. 282.

responsabilitat extracontractual, sinó que s'ha de tenir en compte la jurisprudència consolidada, que estima la prescripció dels quatre anys per a la responsabilitat dels administradors⁹⁷.

Aquesta mateixa controvèrsia, ha estat resolta per la doctrina⁹⁸ de forma unànime. Així, basant-se en criteris jurisprudencials, també reconeixen que el termini de prescripció aplicable a l'acció social és el previst a l'article 949 CCom⁹⁹.

Per aquest motiu, es pot afirmar que en el cas de l'acció individual, igual que succeïa amb l'acció social, la prescripció es produeix una vegada han transcorregut quatre anys des de què l'administrador va cessar efectivament en l'exercici del seu càrrec.

3. La responsabilitat dels administradors per deutes socials

Abans d'entrar en els aspectes més processals d'aquesta acció social, com podrien ser la legitimació, la càrrega de la prova, etc. cal precisar que l'exercici de la mateixa escau en aquells casos en què apareix una causa de dissolució però no es convoca Junta General per a dissoldre la societat, fet que permet exigir responsabilitat als administradors pels deutes que es generin amb posterioritat a la concurrència d'aquesta causa de dissolució.

3.1. Pressupòsits objectius per a l'exercici de l'acció

Primerament, l'article 362 LSC disposa que “les societats de capital es dissoldran per l'existència d'una causa legal o estatutària degudament constatada per la Junta General o per resolució judicial”, precisant en el precepte successiu quines són les causes de dissolució¹⁰⁰. Establerta la regla general sobre la dissolució de la societat, és en l'article

---

⁹⁷ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a), de 19 de maig (RJ 2006\3276).

⁹⁸ Saldaña Villoloso, Benjamín. *La acción individual...* ob. cit. Pg. 217.

⁹⁹ Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual...* ob. cit.

¹⁰⁰ “La sociedad de capital deberá disolverse: **a)** Por el cese en el ejercicio de la actividad o actividades que constituyan el objeto social. En particular, se entenderá que se ha producido el cese tras un período de inactividad superior a un año; **b)** Por la conclusión de la empresa que constituya su objeto; **c)** Por la imposibilidad manifiesta de conseguir el fin social; **d)** Por la paralización de los órganos sociales de modo que resulte imposible su funcionamiento; **e)** Por pérdidas que dejen reducido el patrimonio neto a una cantidad inferior a la mitad del capital social, a no ser que éste se aumente o se reduzca en la medida suficiente, y siempre que no sea procedente solicitar la declaración de concurso; **f)** Por

365 LSC on s'estableix l'obligació dels administradors de convocar Junta General en el termini màxim de dos mesos, per a què aquesta adopti l'acord de dissolució, tal com preveu l'article 364 LSC, amb la majoria ordinària establerta per a les SL en l'article 198 LSC¹⁰¹, quòrum de constitució i les majories establertes per a les SA als articles 193 LSC¹⁰² i 201 LSC¹⁰³. No obstant, aquesta obligació pot ser suplerta per qualsevol interessat que sol·liciti la dissolució judicial, tal com es permet l'article 366 LSC.

Determinat quin és el deure dels administradors quan existeix una causa de dissolució, l'article 367 LSC és el que estableix la responsabilitat solidària dels administradors per l'incompliment d'aquesta obligació.

Així, es pot entendre que, en virtut de l'article 367 LSC, els pressupòsits objectius són, com bé sintetitza SACRISTÁN BERGIA, l'aparició d'una causa legal o estatutària de dissolució, l'incompliment de l'obligació de convocar la Junta General o si escau de sol·licitar la dissolució judicial, en els terminis legals, i l'existència d'una obligació o deute social posterior al naixement de la causa legal de dissolució¹⁰⁴.

D'aquesta manera, per a què sorgeixi la responsabilitat dels administradors per l'incompliment de les obligacions que els hi són imposades, només és necessari que existeixi una causa de dissolució, de les previstes en l'article 363 LSC, i que els administradors no convoquin la Junta General en el termini de dos mesos o no sol·licitin

---

reducción del capital social por debajo del mínimo legal, que no sea consecuencia del cumplimiento de una ley; g) Porque el valor nominal de las participaciones sociales sin voto o de las acciones sin voto excediera de la mitad del capital social desembolsado y no se restableciera la proporción en el plazo de dos años; h) Por cualquier otra causa establecida en los estatutos”.

¹⁰¹ Article 198 LSC. Majoria ordinària: “*En la sociedad de responsabilidad limitada los acuerdos sociales se adoptarán por mayoría de los votos válidamente emitidos, siempre que representen al menos un tercio de los votos correspondientes a las participaciones sociales en que se divida el capital social. No se computarán los votos en blanco*”.

¹⁰² Article 193 LSC. Constitució de la junta de la Societat Antònima: “*1. En las sociedades anónimas la junta general de accionistas quedará válidamente constituida en primera convocatoria cuando los accionistas presentes o representados posean, al menos, el veinticinco por ciento del capital suscrito con derecho de voto. Los estatutos podrán fijar un quórum superior. 2. En segunda convocatoria, será válida la constitución de la junta cualquiera que sea el capital concurrente a la misma, salvo que los estatutos fijen un quórum determinado, el cual, necesariamente, habrá de ser inferior al que aquellos hayan establecido o exija la ley para la primera convocatoria*”.

¹⁰³ Article 201.1. Majories: “*En la sociedad anónima los acuerdos sociales se adoptarán por mayoría ordinaria de los votos de los accionistas presentes o representados*”.

¹⁰⁴ Sacristán Bergia, Fernando. La responsabilidad de los administradores por no promover disolución en las sociedades de capital. A Guerra Martín, Guillermo (Coord.). *La responsabilidad de los administradores de sociedades de capital*. Madrid: La Ley, 2011. 1097 pp. 978-84-8126-833-1. Pp. 223-272. Pg. 255.

la dissolució judicial, tal com exigeix l'article 366 LSC per als casos en què l'acord va ser contrari a la dissolució. És a dir, simplement serà suficient amb què incompleixin les obligacions imposades en els articles 365 i 366 LSC. En aquests casos, els administradors respondran dels deutes socials que sorgeixin amb posterioritat a la concurrència d'una causa de dissolució juntament amb l'incompliment de dissoldre la societat.

3.2. Legitimació

Seguint la mateixa metodologia que en les dues accions anteriors, convé diferenciar entre els subjectes que es trobem legitimats activament i els que, per contra, es troben legitimats de forma passiva.

Pel que fa a la legitimació activa¹⁰⁵, de forma sintetitzada, es podria dir que únicament gaudiran de la mateixa aquells creditors i socis (únicament en els casos en què en ells també concorre la condició de creditors) que tinguin la titularitat d'un crèdit exigible davant de la societat i que aquest sigui posterior a l'existència de la causa de dissolució.

D'altra banda, la legitimació passiva¹⁰⁶ únicament afecta als administradors que ocupaven el càrrec en el moment de l'aparició de la causa de dissolució, és a dir, "als administradors que formin part de l'òrgan d'administració i representació de la societat el dia del venciment del termini atorgat per el compliment dels corresponents deures legals"¹⁰⁷. A més, aquesta responsabilitat es pot exigir a aquells administradors que cessin en l'exercici del seu càrrec amb posterioritat al termini de dos mesos fixat per complir els deures legals i no als que cessin amb anterioritat¹⁰⁸, estenen-se, també, a aquells administradors que passin a ocupar el càrrec amb posterioritat al naixement de la causa de dissolució i que en el termini de dos mesos no procedeixin a la convocatòria de la Junta General.

---

¹⁰⁵ Sacristán Bergia, Fernando. La responsabilidad... ob. cit. Pg. 257.

¹⁰⁶ Sacristán Bergia, Fernando. La responsabilidad... ob. cit. Pg. 258.

¹⁰⁷ Beltrán, Emilio. La responsabilidad de los administradores por obligaciones sociales. A Rojo, Ángel (direcc.); Beltrán, Emilio (direcc.); Campuzano, Ana Belén (coord.). *La responsabilidad de los administradores de las sociedades mercantiles*. 5a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013. 1110 pp. 978-84-9004-936-5, pp. 249-293. Pg. 287.

¹⁰⁸ Beltrán, Emilio. La responsabilidad... ob. cit. Pg. 288.

La responsabilitat dels administradors és solidària entre ells i amb la societat, que és la deutora principal i que segueix responent amb el seu patrimoni davant dels creditors dels deutes socials. A més, igual que succeïa amb les dues accions ja explicades, en virtut de la solidaritat que regeix la responsabilitat dels administradors, no és necessari un litisconsorci passiu necessari, sinó que l'acció social per deutes es pot dirigir indistintament contra tots aquells que ocupessin el càrrec en el moment de l'aparició de la causa de dissolució i contra aquells que passin a ocupar-lo sense convocar la preceptiva Junta General en el termini legal. Així, es pot afirmar que la solidaritat regeix entre els administradors responsables i entre la societat i els administradors¹⁰⁹.

No obstant aquesta responsabilitat, cal dir que l'administrador quedarà exonerat, no en aquells casos en què la gestió de l'administrador sigui aprovada per un acord de la Junta, sinó quan l'interessat sol·liciti la dissolució judicial en el termini de dos mesos¹¹⁰.

3.3. Càrrega de la prova

A diferència del que succeïa amb les accions social i individual, en què s'havia de provar la concurrència d'una conducta culpable, un dany i un nexa causal entre aquests, i que, per tant, suposava una gran dificultat degut al fet que la prova adquiria una vessant més subjectiva, en l'acció social per deutes, la prova s'objectivitzava, és a dir, únicament caldrà provar que l'administrador no va procedir a la dissolució de la societat quan va conèixer l'existència d'una causa de dissolució i que existeix un dany directe, solament referent a obligacions socials posteriors a la concurrència de la causa de dissolució. D'aquesta manera, la prova en l'acció social per deutes adquireix una vessant més objectiva, ja que no requereix que es provin els elements subjectius, i que plantejaven certs problemes, tals com la culpa i la relació de causalitat entre aquesta i el dany causat.

Sobre aquesta vessant més objectiva, MUÑOZ ÁLVAREZ estableix que és suficient amb l'incompliment de la normativa per a què sigui exigible la responsabilitat per deutes socials¹¹¹. Per aquest motiu, és indiferent, en aquest supòsit, que en el comportament hi

---

¹⁰⁹ Beltrán, Emilio. La responsabilidad... ob. cit. Pg. 282.

¹¹⁰ Thomson Reuters. Aranzadi bibliotecas. *Responsabilidad civil...* ob. cit.

¹¹¹ Muñoz Álvarez, Guadalupe. La responsabilidad civil y penal de los administradores societarios y auditores. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2007-Tomo 5, pp. 1089-10911. Pg. 1089.

concorri culpa i, fins i tot, que existeixi una adequada relació de causalitat entre el deute i l'incompliment.

En aquest mateix sentit, la jurisprudència és unànime en relació a la càrrega de la prova en l'acció social per deutes, dictaminant que no és necessari l'existència de culpa o relació de causalitat amb el dany causat, essent suficient la presència de la causa de dissolució i la no convocatòria de la Junta. Es poden destacar sentències com la del TS de 23 de juny de 2006¹¹² o la de 10 de juliol de 2008¹¹³, entre moltes d'altres, recollides per OCAÑA RODRÍGUEZ¹¹⁴.

3.4. La prescripció de l'acció

El termini de prescripció per a l'acció social per deutes és el de quatre anys que preveu amb caràcter general l'article 949 CCom per a les accions mercantils, i al que ja s'ha al·ludit al parlar de l'acció social i l'acció individual. Per tant, és reproducible a l'acció social per deutes tota la problemàtica plantejada en relació a la consideració del termini que preveu l'article esmentat com un termini de prescripció o caducitat.

No obstant, a diferència del que succeïa en les accions socials i individuals respecte el *dies a quo*, en què el termini s'inicia a partir de cessament de l'administrador, en l'acció social per deutes s'ha de tenir en compte que l'administrador disposa del termini de dos mesos per convocar la Junta General.

És per això que, en tant que durant aquest termini de dos mesos l'administrador pot convocar Junta General per acordar dissoldre la societat, el termini de quatre anys no s'iniciarà fins que hagin transcorregut aquests dos mesos sense el preceptiu acord de dissolució de la societat. Dit d'una altra manera, es podria afirmar que el termini de prescripció de les accions socials per deutes és de quatre anys i dos mesos des de l'existència d'una causa de dissolució.

---

¹¹² Sentència TS (Sala del Civil, Secció1a) de 23 de juny (RJ 2006\3746) .

¹¹³ Sentència TS (Sala del Civil, Secció1a) número 710/2008, de 10 de juliol (RJ 2008\3356).

¹¹⁴ Thomson Reuters. Aranzadi bibliotecas. *Responsabilidad civil...* ob. cit.

IV. Àmbit procedimental: procés i especialitats

En el present epígraf es pretén esclarir la controvèrsia plantejada en la introducció del present treball respecte de quin tipus de Tribunal ostentaria la competència per a conèixer de les accions per exigir la responsabilitat als administradors i el tipus de procediment a través del qual es faria, detallant les especialitats existents en el mateix i amb especial èmfasis a la determinació del òrgan jurisdiccional al que correspon el coneixement acumulat de diferents accions.

1. Jurisdicció i competència

Un dels aspectes processals més rellevants a l'hora d'exigir la responsabilitat als administradors és el Tribunal que ha de conèixer les accions de responsabilitat. En aquest cas, l'ordre jurisdiccional competent per conèixer les demandes de responsabilitat dels administradors és el civil, en tant que així es deriva del caràcter de les pròpies accions¹¹⁵.

D'altra banda, la competència objectiva, és a dir, el tipus de Tribunal que coneixerà les accions de responsabilitat, es troba determinada a l'article 86.ter primer punt de l'apartat segon de la LOPJ¹¹⁶. D'acord amb aquest precepte, el Tribunal competent per conèixer aquestes demandes serà el Jutjat del mercantil, ja que se'ls atorga competència en aquells casos en què es promoguin demandes a l'empara de la normativa reguladora de les societats mercantils¹¹⁷. Per tant, com les accions de responsabilitat dels administradors estan previstes a la LSC, es pot afirmar que la competència per conèixer-les l'ostenta l'esmentat Jutjat.

Per últim, determinat el tipus de Tribunal a qui correspon el coneixement de les esmentades accions, convé precisar a quin Jutjat concret d'un determinat territori correspon aquest coneixement, en tant que és possible que en virtut de la competència

---

¹¹⁵ De la calle y Peral, José Antonio; *et al. Memento...* ob. cit. Pg. 255

¹¹⁶ Llei Orgànica 6/1985, de 1 de juliol, del Poder Judicial, publicada al BOE en data 2 de juliol de 1985, en endavant "LOPJ".

¹¹⁷ Ortells Ramos, Manuel. *Derecho Procesal Civil*. 9a Ed. Pamplona: Editorial Aranzadi, S.A., 2009. 1118 pp. 978-84-9903-251-1. Pg. 213.

objectiva correspongui a varis Jutjats¹¹⁸. Així, s'està fent referència a la competència territorial, és a dir, el Jutjat del mercantil de quin territori coneixerà les referides accions. Per establir aquesta competència s'ha d'acudir al fur general de les persones físiques que preveu l'article 50 LEC, ja que tal com es va establir en l'epígraf anterior, els legitimats passivament en les accions de responsabilitat són els administradors a títol personal, és a dir, els administradors com a persones físiques.

L'esmentat precepte preveu diverses possibilitats, en funció de si el demandat té domicili o residència en territori espanyol o no. Així doncs, els administradors podran ser demandants davant del Jutjat del mercantil del seu domicili quan aquest es trobi en territori espanyol o, en el seu defecte, el de la seva residència en aquest territori. D'altra banda, en cas que no tinguessin domicili ni residència a l'Estat espanyol, podran ser demandants en el lloc en què es trobin dins del territori nacional o bé davant del Jutjat del mercantil de la seva última residència. Si aquesta tampoc pogués determinar-se, seria competent el Jutjat del domicili de l'actor, que per al cas que ens ocupa és el domicili del soci o de la societat, segons el tipus d'acció que s'exerciti¹¹⁹.

És important fer un breu esment a la competència territorial que preveu l'apartat tercer de l'article 50 del cos legal esmentat¹²⁰. El mateix preveu que "els empresaris o professionals, en els litigis derivats de la seva activitat empresarial o professional, també podran ser demandants en el lloc on desenvolupin aquesta activitat". Conseqüentment, d'acord amb aquest precepte, i recordant que a l'administrador se li exigeix la diligència de l'ordenat empresari, el que implica una actuació professional adequada, es podria afirmar que els administradors també podran ser demandats davant del Jutjat del mercantil del lloc on duguin a terme la seva activitat.

2. Procediment per a l'exercici de les accions de responsabilitat

Una vegada determinat el tipus de Tribunal adient davant del qual es pot exigir la responsabilitat dels administradors (social, individual o social per deutes), s'ha de

---

¹¹⁸ Ortells Ramos, Manuel. *Derecho...* ob. cit. Pg. 219.

¹¹⁹ Gimeno Sendra, Viente. *Derecho Procesal Civil: el proceso de declaración. Parte general*. 3a Ed. Madrid: Colex, 2010. 710 pp. 978-84-8342-229-8. Pgs. 84 i 85.

¹²⁰ Gimeno Sendra, Viente. *Derecho...* ob. cit. Pg. 85.

clarificar a través de quin procediment dels previstos en l'ordenament jurídic espanyol es coneixerà la demanda.

En aquest aspecte, la normativa mercantil (per al cas que ens ocupa, LSC) no estableix res al respecte, és a dir, no determina el procediment pel que s'hauran d'exercitar les accions esmentades. Per aquest motiu, en defecte de regulació expressa en la norma específica, s'ha d'acudir a la llei procedimental civil, la LEC. No obstant, aquesta norma tampoc preveu un procés particular per a les accions de responsabilitat dels administradors, pel que s'hauran de tramitar per la via del judici declaratiu que correspongui per raó de la quantia que es reclami a la demanda¹²¹.

És per això que, quan el perjudici causat – ja sigui a la societat o als socis directament – no superi la quantitat de 6.000 euros, s'haurà d'acudir al Judici declaratiu verbal¹²², pel que s'hauran de seguir els tràmits establerts a l'article 437 i concordants de la LEC. D'altra banda, quan la quantia que es reclami en concepte de responsabilitat superi els 6.000 euros, el procediment adient serà el Judici ordinari¹²³, atenent a les formalitats que disposa l'article 399 i concordants de la LEC.

Així doncs, en funció de la quantitat que es reclami a través de les accions, s'hauran de seguir els tràmits i requisits bé del Judici ordinari bé del Judici verbal.

3. Especialitats procedimentals

Les especialitats del procediment de reclamació de responsabilitat se centren, fonamentalment, en el possible exercici conjunt de les accions social i individual, que es podria anomenar acumulació subjectiva, i en relació a l'acumulació d'accions de diferents naturalesa a la de responsabilitat, que podria adquirir la denominació d'acumulació objectiva.

---

¹²¹ En aquest sentit, De la calle y Peral, José Antonio; *et al. Memento...* ob. cit. Pg. 254 i Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual...* ob. cit.

¹²² Article 250.2 LEC: “*Se decidirán también en el juicio verbal las demandas cuya cuantía no exceda de seis mil euros y no se refieran a ninguna de las materias previstas en el apartado 1 del artículo anterior*”.

¹²³ Article 249.2 LEC: “*Se decidirán también en el juicio ordinario las demandas cuya cuantía excedan de seis mil euros y aquellas cuyo interés económico resulte imposible de calcular, ni siquiera de modo relativo*”.

3.1. Acumulació subjectiva d'accions

L'acumulació subjectiva suposa la possibilitat d'exercitar conjuntament l'acció individual i l'acció social. Així, s'ha de parlar respecte de la compatibilitat entre les mateixes, és a dir, en aquest punt es qüestiona tant el fet de si una única conducta dels administradors pot donar lloc al naixement de les dues accions, com la possibilitat d'exercitar les dues accions respecte d'un mateixos fets de forma simultània¹²⁴, recordant que la diferència entre aquestes dues accions recau en qui sofreix el dany patrimonial, és a dir, o bé la societat o bé els socis o tercers.

Per aquest motiu, CALBACHO LOSADA considera que l'exercici d'aquestes dues accions de forma simultània no hauria de ser, en principi, incompatible per dos motius¹²⁵. En primer lloc perquè l'article 241 LSC permet la interposició de l'acció individual respecte de la social, fet que implica que l'exercici d'aquesta darrera no denega l'exercici de la primera. En segon lloc, perquè, com ja s'ha apuntat, una mateixa conducta de l'administrador pot suposar un dany directe al patrimoni social i, a més, una disminució del valor real de les seves accions o participacions socials.

Així, es pot afirmar que és compatible l'exercici de l'acció social juntament amb de l'acció individual, en tant que la legitimació activa recau sobre diferents subjectes, el dany causat és diferent i, per últim, perquè així es dedueix d'una interpretació sistemàtica de la llei. A més, aquesta compatibilitat persisteix en aquells casos en què s'al·legui que a través de l'exercici de l'acció social, els socis i creditors també veuran recuperat el valor de les seves accions i participacions, ja que aquests també gaudeixen del dret a defensar el seu propi patrimoni¹²⁶.

No obstant, es planteja un problema respecte d'aquesta afirmació de compatibilitat. En aquest punt, es fa referència al possible enriquiment injust que estarien obtenint els socis i creditors per la condemna a l'administrador a indemnitzar tant a la societat com els socis¹²⁷. En aquest aspecte, no existeix una solució unànime, ja que d'acord amb

---

¹²⁴ Calbacho Losada, Fernando. *El Ejercicio de las acciones de responsabilidad contra los administradores de la sociedad anónima: doctrina y jurisprudencia*. Valencia: Tirant lo Blanch, 1999. 653 pp. 84-8002-793-2. Pg. 362.

¹²⁵ Calbacho Losada, Fernando. *El ejercicio...* ob. cit. Pgs. 363 i 364.

¹²⁶ Calbacho Losada, Fernando. *El ejercicio...* ob. cit. Pg. 364.

¹²⁷ Calbacho Losada, Fernando. *El ejercicio...* ob. cit. Pg. 367.

CASADO ANDRÉS “la satisfacció d’una pretensió exclou la subsistència de l’altra”¹²⁸, mentre que CALBACHO LOSADA manté la compatibilitat entres les accions, possibilitant que l’administrador exerceixi, posteriorment, accions d’enriquiment injust contra el soci o creditor prèviament indemnitzat¹²⁹.

Si bé la doctrina exposada fins al moment no és unànime, la jurisprudència manté un posicionament majoritàriament uniforme al respecte. Així, la sentència de l’AP de Barcelona de 11 de desembre de 2013, desconnecta l’exercici de les accions social i individual, entenent que els danys que es produeixin a la societat no afecten de manera directa al soci o als creditors, motiu pel qual només els correspon l’exercici de la seva pròpia acció¹³⁰. Per tant, en virtut d’aquesta sentència, no es pot entendre que una conducta de l’administrador impliqui un dany directe al patrimoni social i que, a més, legítimi als socis i creditors per iniciar una acció individual, en tant que el dany que aquests pateixen és considerat com a indirecte.

A més, la sentència del TS de 20 de juny de 2013, pren posició per la tesi que s’ha anat mantenint al llarg d’aquest treball¹³¹. Atenent a l’exemple proposat amb anterioritat de què una mateixa conducta de l’administrador pot suposar un dany directe al patrimoni social i, a més, una disminució del valor real de les seves accions o participacions socials, l’esmentada sentència considera que en aquest cas, la conducta il·lícita de l’administrador provoca un dany indirecte al soci, motiu pel qual “s’exclou que mitjançant l’acció individual pugui el soci exigir a l’administrador social responsabilitat pels danys que se li produeixin de forma reflexa en el seu patrimoni com a conseqüència del dany causat directament a la societat”¹³².

Així, en paraules de la pròpia sentència, “quan l’actuació il·lícita de l’administrador social ha perjudicat directament a la societat, l’acció que pot exercitar-se és la social”¹³³,

---

¹²⁸ Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual...* ob. cit.

¹²⁹ Calbacho Losada, Fernando. *El ejercicio...* ob. cit. Pg. 368.

¹³⁰ Sentència AP de Barcelona (Secció 15a) número 446/2013, de 11 de desembre (JUR 2014\19446).

¹³¹ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 396/2013, de 20 de juny (RJ 2013\5187).

¹³² Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 396/2013, de 20 de juny (RJ 2013\5187).

¹³³ Sentència TS (Sala del Civil, Secció 1a) número 396/2013, de 20 de juny (RJ 2013\5187).

mentre que en els casos en què el perjudicat directe, no indirecte, sigui el soci o creditor, l'acció que correspon serà la individual.

3.2. Acumulació objectiva d'accions

En l'exercici de les accions individuals que corresponen als socis o creditors, sovint es planteja el dubte de si a les mateixes s'hi poden acumular altres accions dirigides ja sigui contra la societat o contra els propis administradors¹³⁴. Aquesta possibilitat sorgeix en aquells supòsits en què els socis exigeixen responsabilitat als administradors pels seus actes i, juntament, es vol exercitar una altra acció contra la societat com podria ser, per exemple, per incompliment contractual¹³⁵. No obstant, aquesta possibilitat d'acumulació d'accions no ha estat acceptada de forma unànime per la jurisprudència, com a continuació es podrà observar. És en aquest punt on es qüestiona el fet de poder acumular accions que, per raó de la seva naturalesa, haurien de ser conegudes per Jutjats diferents, atenent a la competència objectiva dels mateixos.

En aquest sentit, PICÓ JUNOY planteja les tres possibilitats que la jurisprudència recull, i que seran tractades a continuació, respecte l'exercici conjunt de diferents accions¹³⁶. Trobem supòsits en què els Tribunals neguen l'acumulació d'accions de diferent naturalesa, d'altres en què es permet acumular-les, si bé a favor dels Jutjats de Primera Instància i, per últim, existeixen resolucions judicials que admeten aquest exercici acumulat però a favor dels Jutjats del Mercantil.

Primerament, s'ha de parlar de la negativa dels Tribunals a acceptar l'acumulació d'accions que, pel seu caràcter, haurien de ser conegudes per Jutjats diferents. En aquest sentit, la sentència de l'AP de Tarragona de 25 d'octubre de 2010, estableix que "ha de procedir-se a la separació d'accions formulant la pretensió contra la societat davant dels

---

¹³⁴ Roncero Sánchez, Antonio. La acción individual de responsabilidad. A Guerra Martín, Guillermo (Coord.). *La responsabilidad de los administradores de sociedades de capital*. Madrid: La Ley, 2011. 1097 pp. 978-84-8126-833-1, pp. 197-222. Pg. 219.

¹³⁵ Estaban Velasco, Gaudencia. La acción individual de responsabilidad. A Rojo, Ángel (direcc.); Beltrán, Emilio (direcc.); Campuzano, Ana Belén (coord.). *La responsabilidad de los administradores de las sociedades mercantiles*. 5a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013. 1110 pp. 978-84-9004-936-5, pp. 161-247. Pg. 238.

¹³⁶ Picó i Junoy, Joan. El problema de la acumulación de acciones ante los juzgados de lo mercantil. La legalidad versus la lógica: un problema que debe resolverse. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2006-Tomo 3, pp. 1811-1813. Pg. 1811.

Jutjats de Primera Instància i la pretensió contra els administradors davant dels Jutjats del Mercantil”¹³⁷. Per tant, aquesta sentència el que pretén és una separació d’accions atenent a les competències objectives que corresponen a cada Tribunal.

La justificació d’aquesta afirmació recau en allò que estableix l’article 73 LEC, ja que el mateix exigeix que per a què sigui admissible l’acumulació d’accions serà necessari, entre d’altres, “que el Tribunal que hagi d’entendre l’acció principal posseeixi jurisdicció i competència per raó de la matèria o per raó de la quantia per conèixer de l’acumulada o acumulades”, tal com reproduïx la sentència esmentada anteriorment, a més de l’auto de l’AP de Las Palmas de 29 de gener de 2010¹³⁸. Aquest mateix argument sobre la falta d’homogeneïtat competencial és recollit, també, per TORRES HERMOSO, entenent que s’infringeix allò que disposa l’article 73.1.1 LEC en tant que “correspon la competència objectiva per conèixer de dues accions acumulades a diferents Jutjats: l’acció davant de la societat al Jutjat de Primera Instància i l’acció contra els administradors al Jutjat del Mercantil”¹³⁹.

A més, la sentència de l’AP de Tarragona segueix afirmant aquesta negativa, quan no concorre l’esmentada homogeneïtat competencial, fins i tot en els casos en què es compleixi la necessària existència d’un “nexa per raó del títol o causa de demanar”¹⁴⁰ entre les accions que es pretén exercitar de forma simultània, establint-ho d’igual forma l’auto de l’AP de Las Palmas¹⁴¹.

Aquesta negació també és fonamentada a la sentència esmentada en virtut del que preveu l’article 86.ter LOPJ, en tant que “faltant la competència per raó de la matèria per conèixer d’una de les dues accions acumulades, aquesta acumulació no és possible”¹⁴². Per tant, el Jutjat del Mercantil no pot conèixer si no d’aquella per la que objectivament té competència, que és la dirigida contra l’administrador de la societat.

---

¹³⁷ Sentència AP de Tarragona (Secció 3a) número 353, de 25 d’octubre (JUR\2011\138823).

¹³⁸ Auto AP de Las Palmas (Secció 3a) número 24/2010, de 29 de gener (JUR 2011\66991).

¹³⁹ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación de acciones de reclamación de cantidad frente a la sociedad y de responsabilidad frente a los administradores. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2012-Tomo 3, pp. 1447-1453. Pg. 1449.

¹⁴⁰ Sentència AP de Tarragona (Secció 3a) número 353, de 25 d’octubre (JUR\2011\138823).

¹⁴¹ Auto AP de Las Palmas (Secció 3a) número 24/2010, de 29 de gener (JUR 2011\66991).

¹⁴² Sentència AP de Tarragona (Secció 3a) número 353, de 25 d’octubre (JUR\2011\138823).

No obstant, PICÓ I JUNOY planteja la possibilitat que aquesta separació d'accions doni lloc a sentències contradictòries, en tant que en aquest cas no serà possible al·legar la cosa jutjada material, ja que no existeix identitat de parts, tal com preveu l'article 222.4 LEC, proposant dues possibles solucions al respecte que passen, primerament, per al·legar la prejudicialitat civil prevista en l'article 43 LEC i, conseqüentment, suspendre el procés mercantil i, en segon lloc, per aplicar analògicament l'article 42 LEC, fet que suposaria la resolució incidental de la responsabilitat de l'administrador en el procés civil¹⁴³.

Contràriament, TORRES HERMOSO considera que no existeix un risc real respecte la possible aparició de sentències contradictòries, justificant la negativa a l'acumulació d'accions en el motiu apuntat i, entre d'altres en "la inexistència de *vis attractiva* de la jurisdicció mercantil, la inexistència de raons de conveniència o oportunitat o la impossibilitat de determinar la naturalesa principal o accessòria de les accions"¹⁴⁴.

En conseqüència, es pot afirmar que la postura jurisprudencial que nega la possible acumulació d'accions, fonamenta la seva argumentació en la falta de competència dels Tribunals per conèixer les accions acumulades a la principal.

D'altra banda, altres Tribunals admeten que aquestes accions diferents puguin ser acumulades a favor dels Jutjats de Primera Instància. Trobem, respecte d'aquesta possibilitat, diferents autos¹⁴⁵ que s'hi pronuncien a favor, com podria ser el de l'AP de Las Palmas de 20 de gener de 2006¹⁴⁶ o el de l'AP de Burgos de 10 de gener de 2007¹⁴⁷.

Existeixen diferents fonaments, que a continuació s'exposen, que permeten a l'esmentat Tribunal afirmar la possible acumulació d'accions respecte dels Jutjats de Primera Instància.

---

¹⁴³ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1811.

¹⁴⁴ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1449.

¹⁴⁵ Convé precisar que l'acumulació d'accions no és un aspecte relacionat amb el fons de la qüestió, pel que les resolucions judicials que es pronuncien al respecte no acostumen a adquirir el caràcter de sentència. No obstant, trobem autos que resolen aquesta controvèrsia, determinant si procedeix o no l'acumulació i, en cas positiu, a favor de quin Tribunal.

¹⁴⁶ Auto AP de Las Palmas (Secció 4a) número 9/2006, de 20 de gener (AC\2006\661).

¹⁴⁷ Auto AP de Burgos (Secció 3a) número 17/2007, de 10 de gener (JUR\2007\59892).

La referida possibilitat es justifica en allò que estableix l'article 53 LEC, en tant que serà competent el Tribunal que conegui l'acció que sigui fonament de la resta. En el cas que ens ocupa, considerant que de l'incompliment contractual per part de la societat deriva, posteriorment, l'exigència de responsabilitat dels administradors¹⁴⁸, quedaria plenament justificada la possibilitat d'acumular les accions a favor dels Jutjats de Primera Instància, tot i que com ja s'ha exposat anteriorment, altres autors com TORRES HERMOSO afirmen "la dificultat de determinar la naturalesa principal o accessòria de les accions"¹⁴⁹. No obstant, precisa PICÓ I JUNOY que aquesta afirmació planteja una problemàtica, i és que convé precisar que l'article 53 LEC no regula competència objectiva, sinó territorial, pel que "es parteix de la premissa de què tots els Tribunals en conflicte tenen competència objectiva"¹⁵⁰. Per això, si únicament es té en compte el que preveu l'article 53 LEC, es podria seguir afirmant que els Jutjats de Primera Instància no tenen competència objectiva per conèixer de l'acció mercantil, ja que aquesta no té naturalesa civil.

L'auto de l'AP de Las Palmas planteja altres motius per afirmar la viabilitat de l'acumulació d'accions respecte dels Jutjats de Primera Instància. Un dels motius es basa en el que estableix l'article 85 LOPJ, d'acord amb el qual els Jutjats de Primera Instància "són competents per conèixer en l'ordre civil de les demandes relatives als assumptes que no vinguin atribuïts per la LOPJ a altres Jutjats o Tribunals creats en el mateix ordre jurisdiccional"¹⁵¹.

Tot i això, aquesta afirmació és contraargumentada per PICÓ I JUNOY, en tant que aquest criteri residual únicament opera "quan no hi hagi cap criteri d'atribució de competència objectiva directa", supòsit que no és aplicable al cas que ens ocupa, ja que al Jutjat del Mercantil li correspon l'enjudiciament de l'acció mercantil i al de Primera Instància el de la civil¹⁵².

---

¹⁴⁸ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1812.

¹⁴⁹ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1449.

¹⁵⁰ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1812.

¹⁵¹ Auto AP de Las Palmas (Secció 4a) número 9/2006, de 20 de gener (AC\2006\661).

¹⁵² Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1812.

Per últim, l'esmentat auto estableix que de la relació de matèries que preveu l'article 86.ter apartat segon LOPJ s'exclouen les que no estiguin específicament atribuïdes al Jutjat del Mercantil de forma exclusiva y excloent. És per això que, "no és possible l'acumulació de l'acció civil i mercantil davant del jutge mercantil però sí davant del Jutjat de Primera Instància"¹⁵³.

En aquest mateix sentit, TORRES HERMOSO admet, també, la possibilitat d'acumular les accions a favor dels Jutjats de Primera Instància en virtut de l'argument exposat¹⁵⁴, és a dir, al·legant que tot allò que no estigui atribuït específicament als Jutjats de Mercantil, al no fer-ho de manera exclusiva i excloent, no s'impedeix el coneixement pels de Primera Instància. D'aquesta manera "no és possible l'acumulació de l'acció civil i la mercantil davant del jutge del mercantil, però sí en front del Jutjat de Primera Instància"¹⁵⁵.

No obstant, igual que succeïa amb l'anterior motiu d'afirmació de l'acumulació, PICÓ I JUNOY nega aquesta possibilitat al·legant que ni els Jutjats del Mercantil tenen competència per conèixer d'accions civils, ni els de Primera Instància per conèixer les matèries previstes en l'article 86.ter LOPJ¹⁵⁶.

A més, l'AP de Burgos justifica l'acumulació a favor dels Tribunals de Primera Instància, establint un motiu diferent dels exposats fins al moment, contrari al que preveia la sentència de l'AP de Tarragona¹⁵⁷, en tant que a través del seu auto afirma que existeix una "evident connexió entre ambdues accions, el que permet l'acumulació segons l'article 72 LEC en existir entre ambdues un nexa per raó del títol o causa de demanar"¹⁵⁸.

En aquest sentit, OLARRA ZORROZÚA afirma la possibilitat d'acumular les accions a favor dels Jutjats de Primera Instància, a través d'una justificació completament diferent a les exposades, si bé ho fa mitjançant una interpretació sistemàtica del que disposa

---

¹⁵³ Auto AP de Las Palmas (Secció 4a) número 9/2006, de 20 de gener (AC\2006\661).

¹⁵⁴ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1448.

¹⁵⁵ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1448.

¹⁵⁶ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1812.

¹⁵⁷ Sentència AP de Tarragona (Secció 3a) número 353, de 25 d'octubre (JUR\2011\138823).

¹⁵⁸ Auto AP de Burgos (Secció 3a) número 17/2007, de 10 de gener (JUR\2007\59892).

l'article 86.ter apartat segon LSC, en virtut del que preveu l'article 3 CC¹⁵⁹. D'acord amb aquest autor, interpretant la norma prevista a la LSC en relació amb el seu context, es podria concloure que “els Jutjats del Mercantil coneixeran dels processos que versin exclusivament sobre les matèries regulades a l'article 86.ter apartat segon, havent-se d'inhibir a favor dels Jutjats de Primera Instància quan, per existir acumulació objectiva d'accions, l'objecte del procés excedeixi d'aquelles”¹⁶⁰. Aquesta afirmació sorgeix del fet que l'article 73 LEC, en tant que “s'exigeix que el Tribunal que ha de conèixer l'acció principal tingui també competència per conèixer l'acumulada”¹⁶¹.

Així, l'auto de l'AP de Las Palmas admet la possibilitat d'acumular accions de diferent naturalesa a favor dels Jutjats de Primera Instància per diversos motius¹⁶². En primer lloc, perquè d'acord amb l'article 53 LEC es considera que l'acció mercantil es fonamenta en l'acció civil i, per tant, és el Tribunal del lloc corresponent a l'acció que sigui fonament de la resta el que ha de conèixer-les de forma acumulada. Es justifica, també, l'acumulació entenent que d'acord amb l'article 85 LOPJ, l'acció mercantil no es troba atribuïda de forma expressa a cap altre Tribunal. Per últim, es permetria l'exercici simultani de les accions civils i mercantils entenent que, com les matèries civils que no es troben expressament regulades a l'article 86.ter LOPJ es troben excloses, aquestes han de ser conegudes pel Jutjat de Primera Instància, que per al cas que ens ocupa, s'està fent referència a l'incompliment contractual. A més, l'Auto de l'AP de Burgos admet aquesta acumulació entenent que entre ambdues existeix un nexe per raó del títol o causa de demanar¹⁶³.

Per últim, altres autos com el de l'AP de Madrid de 7 d'octubre de 2005¹⁶⁴, el de l'AP de Castelló de 6 de febrer de 2007¹⁶⁵, el de l'AP de de Ciudad Real de 18 de setembre

¹⁵⁹ Olarra Zorrouzúa, Juan Carlos. Acumulación objetiva de acciones y Juzgados de lo Mercantil: ¿una laguna legal?. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2005-Tomo 1, pp. 1631-1635. Pg. 1632.

¹⁶⁰ Olarra Zorrouzúa, Juan Carlos. Acumulación objetiva... ob. cit. Pg. 1632.

¹⁶¹ Olarra Zorrouzúa, Juan Carlos. Acumulación objetiva... ob. cit. Pg. 1632.

¹⁶² Auto AP de Las Palmas (Secció 4a) número 9/2006, de 20 de gener (AC\2006\661).

¹⁶³ Auto AP de Burgos (Secció 3a) número 17/2007, de 10 de gener (JUR\2007\59892).

¹⁶⁴ Auto AP de Madrid (Secció 9a) número 247/2005, de 7 d'octubre (JUR\2005\241642).

¹⁶⁵ Auto AP de Castelló (Secció 3a) número 62/2007, de 6 de febrer (JUR\2007\274623).

de 2007¹⁶⁶ o el de les Illes Balears de 4 de març de 2010¹⁶⁷ es posicionen en un sentit contrari als esmentats, ja que admeten l'acumulació d'accions, si bé a favor dels Jutjats del Mercantil. Els motius que preveuen aquests autos són els següents: evitar el "pelegrinatge processal", aconseguir que els mateixos fets siguin litigiosos es tramitin i resolguin davant del mateix jutge, la *vis attractiva* dels Jutjats del Mercantil, el vincle de solidaritat de la responsabilitat dels administradors socials i la societat i, per últim, la voluntat de no obtenir sentències contradictòries.

Així, s'afirma la possibilitat d'acumular accions a favor dels Jutjats del Mercantil al·legant que l'exercici separat de les dues accions suposaria l'aparició de l'esmentat "pelegrinatge processal", que implicaria una vulneració dels principis d'economia processal¹⁶⁸ i, a més, dilacions indegudes, fet que "afectaria a la tutela efectiva que han d'oferir els Tribunals"¹⁶⁹. Si bé aquesta afirmació presenta la seva lògica des del punt de vista processal, PICÓ I JUNOY recorda que per a què procedeixi l'acumulació d'accions és necessari que concorrin els requisits del ja esmentat article 73 LEC¹⁷⁰.

En segon lloc, es parla d'acumular les accions per tal que s'eviti el perjudici que podria suposar el fet que es dictessin resolucions contradictòries. Aquesta afirmació queda justificada pel fet que entre ambdues accions tenen un únic objecte basat en els mateixos fets, pel que hi ha una connexió objectiva d'accions per identitat de causa de demanar, pel que és lògic que uns mateixos fets litigiosos es tramitin i resolguin davant d'un mateix jutge¹⁷¹, posicionant-se en la mateixa línia argumental els diferents autos esmentats¹⁷². En aquest mateix sentit, TORRES HERMOSO preveu aquesta possibilitat,

---

¹⁶⁶ Auto AP de Ciudad Real (Secció 2a) número 219/2007, de 18 de setembre (JUR\2008\15490).

¹⁶⁷ Auto AP de les Illes Balears (Secció 5a) número 48/2010, de 5 de març (AC\2010\371).

¹⁶⁸ Auto AP de Madrid (Secció 9a) número 247/2005, de 7 d'octubre (JUR\2005\241642) i Auto AP de Castelló (Secció 3a) número 62/2007, de 6 de febrer (JUR\2007\274623).

¹⁶⁹ Auto AP de les Illes Balears (Secció 5a) número 48/2010, de 5 de març (AC\2010\371).

¹⁷⁰ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1813.

¹⁷¹ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1813.

¹⁷² Auto AP de Madrid (Secció 9a) número 247/2005, de 7 d'octubre (JUR\2005\241642); Auto AP de Castelló (Secció 3a) número 62/2007, de 6 de febrer (JUR\2007\274623); Auto AP de Ciudad Real (Secció 2a) número 219/2007, de 18 de setembre (JUR\2008\15490); i Auto AP de les Illes Balears (Secció 5a) número 48/2010, de 5 de març (AC\2010\371).

entenent que a través d'aquesta acumulació s'evita "la ruptura de la continuïtat de la causa i el perill de resolucions contradictòries"¹⁷³.

S'intenta justificar, també, l'acumulació d'accions a favor dels Jutjats del Mercantil a través de la denominada *vis attractiva*, que implicaria que totes aquelles matèries que guardin connexió objectiva amb matèries relacionades amb la regulació societària, que és matèria exclusiva i excloent dels Jutjats del Mercantil, han de ser conegudes per aquests mateixos Jutjats¹⁷⁴.

Per últim, l'auto de l'AP de les Illes Balears estableix que, en tractar-se "d'accions tan íntimament relacionades entre sí difícilment poden ser tractades per separat"¹⁷⁵, posicionant-se igualment l'auto de l'AP de Madrid¹⁷⁶. Així, es parla, també, de la solidaritat que existeix entre la responsabilitat dels administradors socials i la societat¹⁷⁷, fet que difícilment podrà ser enjudiciat de forma separada. Per aquest motiu, el propi auto estableix que no existeixen solucions basades en la "prejudicialitat civil o en l'examen incidental de la responsabilitat de la societat", mentre que PICÓ I JUNOY considera que aquesta solidaritat no és motiu suficient com per justificar l'acumulació d'ambdues accions a favor dels Jutjats del Mercantil¹⁷⁸.

En aquesta mateixa línia argumental, TORRES HERMOSO planteja altres raons que permeten afirmar aquesta acumulació a favor dels Jutjats del Mercantil, entre les que es poden destacar: "l'íntima connexió entre les accions acumulades o la inexistència d'una prohibició legal al respecte"¹⁷⁹. A més, aquest exercici conjunt a favor dels esmentats Jutjats també es pot justificar, si bé de forma completament diferent a l'exposada fins al moment, interpretant l'article 86.ter apartat segon de forma teleològica, tal com permet l'article 3.1 CC. Així, en virtut d'aquesta interpretació, segons OLARRA ZORROZÚA, "atenent a l'esperit i finalitat de la norma [...] la solució a la qüestió plantejada

---

¹⁷³ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1448.

¹⁷⁴ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1813.

¹⁷⁵ Auto AP de les Illes Balears (Secció 5a) número 48/2010, de 5 de març (AC\2010\371).

¹⁷⁶ Auto AP de Madrid (Secció 9a) número 247/2005, de 7 d'octubre (JUR\2005\241642)

¹⁷⁷ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1448.

¹⁷⁸ Picó i Junoy, Joan. El problema de... Pg. 1813.

¹⁷⁹ Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación... ob. cit. Pg. 1448.

s'inclinaria per atribuir als Jutjats del Mercantil el coneixement de les demandes en les que s'acumulin accions de les referides a l'article 86.ter apartat segon amb altres diferents també pròpies de l'ordre civil"¹⁸⁰. Aquesta afirmació deriva del que s'estableix en l'exposició de motius de la LOPJ, en tant que "els titulars del Jutjat del Mercantil es configuren com a Jutges i Magistrats de l'ordre civil amb un coneixement específic afegit en les matèries de la seva competència, fet que no els priva de la capacitat per resoldre qüestions connexes a aquelles"¹⁸¹.

No obstant, de forma recent, el TS en la seva sentència de 10 de setembre de 2012, amb la finalitat "d'unificar la interpretació de la llei"¹⁸², s'ha pronunciat sobre dos aspectes claus en relació a la possibilitat d'acumular accions de diferent caràcter. En primer lloc, es posiciona respecte a la procedència o no d'acumular accions contra la societat per incompliment contractual i de responsabilitat contra els administradors i, en segon lloc, estableix a qui correspon la competència per a conèixer aquesta acumulació en cas de ser considerada procedent, és a dir, als Jutjats de Primera Instància o als Jutjats del Mercantil.

En relació a la idoneïtat o no de l'acumulació d'accions, el TS afirma que "poden ser acumulades per a la seva tramitació i decisió en un mateix procés"¹⁸³ per varis motius, entre els que es pot destacar l'existència d'una connexió entre ambdues accions, ja que entre aquestes "hi ha una relació de prejudicialitat, en tant que l'èxit de l'acció davant de la societat és pressupòsit per a què procedeixi l'acció de responsabilitat dels administradors"¹⁸⁴ i, també, perquè "la finalitat que persegueix la part actora amb l'exercici d'ambdues accions és única: el rescabament dels perjudicis que li ha ocasionat l'incompliment de la societat"¹⁸⁵.

Afirmada i justificada la procedència de l'acumulació d'accions, el TS estableix que l'òrgan competent quan aquest exercici simultani es produeix és el Jutjat del Mercantil, exposant els fonaments que l'han conduit a aquesta consideració. Primerament, i per

---

¹⁸⁰ Olarra Zorrouzúa, Juan Carlos. Acumulación objetiva... ob. cit. Pg. 1634.

¹⁸¹ Olarra Zorrouzúa, Juan Carlos. Acumulación objetiva... ob. cit. Pg. 1634.

¹⁸² Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁸³ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁸⁴ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁸⁵ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

aplicació analògica de les normes sobre prejudicialitat civil, perquè “davant dels Jutjats del Mercantil s’exercita l’acció més específica sobre responsabilitat dels administradors, la qual té caràcter principal respecte de l’acció per incompliment social, que opera amb caràcter prejudicial respecte de la primera”¹⁸⁶.

En segon lloc, també s’afirma la competència d’aquest Jutjat justificant que la norma d’especialització competencial dels Jutjats del Mercantil (article 83.ter LOPJ) preval sobre “la norma d’atribució de competència residual als Jutjats del civil – article 45 LEC, que consagra el principi de la *vis attractiva* –”, la finalitat de la qual és la de “tancar el sistema normatiu de distribució de competència entre els diferents òrgans jurisdiccionals”¹⁸⁷.

El posicionament favorable respecte dels Jutjats del Mercantil queda justificat, també, per la referida sentència del TS, al·legant que a través d’aquesta acumulació “es produeix una alteració mínima del sistema de distribució de competències, ja que en l’acció de reclamació de quantitat s’hi veu implicada una societat mercantil”¹⁸⁸.

Per últim, l’esmentada acumulació a favor d’aquests Jutjats troba la seva justificació en què a través d’aquesta no es produeix indefensió a les parts, en tant que “no afecta a les seves possibilitats d’al·legació i defensa”¹⁸⁹. A més, en paraules de la pròpia sentència, “l’acumulació no implica la modificació del tipus de procés a través del que han d’exercitar-se les accions acumulades i l’atribució del seu coneixement als Jutjats del Mercantil no modifica el sistema de garanties processals i recursos que poden ser utilitzats per les parts”¹⁹⁰.

Així, en virtut de tot l’exposat, pot afirmar-se que tot i la diversitat jurisprudencial respecte la possibilitat d’acumular accions i del tipus de Jutjat que hauria de conèixer aquesta acumulació en cas de considerar-se procedent, el TS ha intentat, a través de la sentència de 10 de setembre de 2012, unificar la varietat de posicionaments dictaminant

---

¹⁸⁶ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁸⁷ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁸⁸ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁸⁹ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

¹⁹⁰ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

que és procedent l'acumulació d'accions i que, a més, el Jutjat competent per a conèixer-la serà el del Mercantil¹⁹¹.

---

¹⁹¹ Sentència TS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

V. Conclusions

Per finalitzar amb el present treball, s'enunciaran una sèrie de conclusions amb la finalitat de donar resposta a les qüestions controvertides plantejades. Per aquest motiu, s'aniran exposant detalladament les conclusions o solucions a les que s'ha arribat de forma relacionada amb els problemes plantejats.

PRIMERA.- PRESSUPÒSITS DE RESPONSABILITAT: el primer aspecte controvertit sorgia del fet de no conèixer amb exactitud els pressupòsits necessaris per poder exigir la responsabilitat als administradors. Al llarg d'aquest treball, i amb l'ajuda de la doctrina i la jurisprudència, es pot concloure que són necessaris quatre requisits. En primer lloc, ha d'existir una conducta il·lícita o antijurídica, és a dir, que sigui contrària a la llei o als estatuts socials, ja sigui a través d'una acció o omissió, que atempti, conseqüentment, contra drets i funcions inherents al propi càrrec d'administrador. En segon lloc, s'ha d'observar una actitud culposa, entesa per al cas que ens ocupa, com tot aquell comportament dolós o negligent. Convé precisar, no obstant, que aquesta culpa s'ha d'entendre des del punt de vista dels coneixements i aptituds exigits al càrrec d'administrador. En tercer lloc, es requereix la concurrència d'un dany real, avaluable econòmicament i individualitzable a la societat, al soci o al creditor, juntament amb un nexa causal entre aquest i la conducta dels administradors.

Per tant, es pot concloure que els quatre pressupòsits necessaris per al naixement de la obligació d'indemnitzar són la conducta antijurídica dels administradors, que aquest comportament sigui culpós i que existeixi un nexa causal entre aquest i el dany que es causi, bé a la societat, bé al soci o tercer.

SEGONA.- PROVA DELS PRESSUPÒSITS: excepte en el cas del pressupòsit del perjudici causat, la culpa i la conducta antijurídica són de molt difícil demostració, pel que tot i que en un principi pugui semblar senzill el naixement de la responsabilitat, a la pràctica aquesta suposa un inconvenient a l'hora de provar-la.

TERCERA.- CAUSES D'EXONERACIÓ: els administradors no respondran sempre i en tot cas pels seus actes, sinó que únicament en els casos de pluralitat d'administradors (administració conjunta o solidària o consell d'administració) s'eximirà a aquests de responsabilitat quan demostrin la no intervenció en l'adopció i execució de l'acord, el desconeixement de la seva existència, la oposició a l'adopció del mateix quan en

coneguessin l'existència o la intenció de minimitzar o evitar els danys que pogués causar. Per tant, es pot afirmar que únicament s'eximirà als administradors quan aquests, en el sí d'una administració plural, demostrin algun dels aspectes que s'acaben d'esmentar.

QUARTA.- LEGITIMACIÓ ACTIVA EN LES ACCIONS PER EXIGIR RESPONSABILITAT: en relació a la pluralitat d'accions que es poden exercitar per tal d'obligar als administradors a respondre dels seus actes es poden defensar varies conclusions, que seran analitzades segons el tipus d'acció que s'esculli.

La legitimació activa per exigir la responsabilitat als administradors determina qui pot exercitar l'acció social, l'acció individual i l'acció social per deutes. Aquesta condició l'ostentarà bé el soci o creditor, bé la societat, en funció de qui sofreixi el perjudici patrimonial. D'aquesta manera, quan el dany es causi en el patrimoni de la societat, serà aquesta qui gaudirà de legitimació activa a través d'un acord adoptat per la Junta General o subsidiàriament a través d'un conjunt de socis que representin com a mínim un 5% del capital social o pels creditors de la societat quan el patrimoni social resulti insuficient per satisfer els seus crèdits. Contràriament, quan el perjudici sigui causat directament en el patrimoni del soci o tercer creditor, la legitimació s'atribueix a aquests, i no en els casos en què aquest es vegi afectat de forma indirecta per un perjudici causat a la societat.

En termes de legitimació activa, en l'àmbit de l'acció social, aquesta és molt més amplia que en l'acció individual en tant que el perjudici causat és major, ja que la disminució del patrimoni social perjudica indirectament a tot aquell que estigui vinculat amb la societat i, per tant, qualsevol pot exercitar l'acció, mentre que en l'acció individual es restringeix únicament a aquells que hagin patit el perjudici concret.

L'anomenada acció social per deutes suposa la possibilitat d'exigir responsabilitat als administradors pels deutes socials sorgits amb posterioritat a l'aparició d'una causa de dissolució de la societat sense que la mateixa s'hagi dissolt. En aquest cas, la legitimació activa correspon als creditors i socis amb condició de creditors titulars d'un crèdit exigible a la societat posterior a l'existència de la causa de dissolució.

Conseqüentment, la conclusió última que es pot extreure en relació a la legitimació activa és que el ventall de legitimats en l'àmbit de l'acció social és més ampli que en

l'acció individual, mentre que la legitimació en l'acció social per deutes és la més restringida de les tres, ja que únicament es permet el seu exercici als creditors de crèdits exigibles a la societat.

CINQUENA.- LEGITIMACIÓ PASSIVA EN LES ACCIONS PER EXIGIR RESPONSABILITAT: la legitimació passiva és l'aptitud per ser obligat a indemnitzar. D'acord amb tot l'analitzat sobre les posicions doctrinals i jurisprudencials exposades, es pot establir que, amb independència ara de sobre qui recaigui el perjudici, la mateixa correspon als administradors de fet o de dret, entre els que s'hi inclouen administradors amb càrrec caducat, amb nomenament irregular i també als administradors que influeixen sobre els administradors de dret, altrament anomenats administradors ocults, així com als administradors aparents, el paper dels quals en la societat és inexistent.

No obstant, en l'àmbit de l'acció social per deutes, es detalla la legitimació passiva, en tant que s'estableix que correspon als administradors que ocupaven el càrrec en el moment en què va aparèixer la causa de dissolució, a aquells que hagin cessat sense dissoldre la societat transcorregut el termini legal exigít i a aquells que passin a ocupar el càrrec amb posterioritat al naixement de la causa de dissolució sense que dissolguin la societat en el termini legal. A més, es delimita negativament aquesta legitimació en tant que no es podrà obligar a indemnitzar a aquells administradors que cessin amb anterioritat.

La legitimació passiva correspon a tots i cadascun dels administradors, qualsevol que sigui la seva condició. A més, a diferència del que succeïa en la legitimació activa de l'acció social per deutes, la passiva no es restringeix, sinó que únicament es precisa a quin administrador li serà exigible la responsabilitat i a quin no. Així, en termes de legitimació passiva ens trobem davant d'un règim molt ampli, amb la clara voluntat de permetre que tots els administradors responguin dels seus actes i dels perjudicis causats.

SISENA.- CÀRREGA DE LA PROVA EN LES DIFERENTS ACCIONS: en aquest punt, la norma processal i la jurisprudència exposada són clares: correspon al actor la prova d'aquets requisits, sota pena de desestimar la demanda en cas contrari. No obstant, la demostració d'aquets requisits en l'acció social i individual adquireix una vessant subjectiva, en el sentit que s'ha de provar la conducta culposa i la relació de causalitat. D'altra banda, en l'acció social per deutes aquesta prova s'objectivitza en tant

que no és necessari l'existència de culpa o relació de causalitat amb el dany causat, essent suficient la presència de la causa de dissolució i la no convocatòria de la Junta.

Amb la clara voluntat de facilitar la càrrega de la prova en els supòsits en què correspongui l'exercici de l'acció social per deutes, s'eximeix de provar els requisits de més difícil demostració. Conseqüentment, es pot afirmar que, degut a la dificultat probatòria en les dues primeres accions juntament amb l'objectivació de la prova en l'acció social, és més probable que prosperi la reclamació de responsabilitat en aquest darrer cas que en els altres dos.

SETENA.- PRESCRIPCIÓ DE LES ACCIONS: tot i la divergència doctrinal, la normativa al respecte especifica que es disposarà d'un termini de prescripció de quatre anys des del cessament efectiu dels administradors. Conseqüentment, es pot afirmar que es gaudeix d'un termini per exercitar les accions molt ampli, en tant que aquesta es podrà plantejar mentre l'administrador no hagi cessat i, quan ho faci, durant quatre anys més.

VUITENA.- ÀMBIT PROCEDIMENTAL: una qüestió controvertida era determinar el tipus de procediment a través del qual la responsabilitat es podria exigir, és a dir, bé a través de la via del judici ordinari o bé a través del judici verbal. En aquest sentit, en defecte de regulació específica en la LSC, la norma processal estableix que el tipus de procediment serà el que correspongui per raó de la quantia. Per aquest motiu, es pot concloure que, quan el perjudici causat, ja sigui a la societat o bé al soci o creditor, superi els 6.000 euros, els tràmits processals que s'hauran de seguir seran els del Judici declaratiu ordinari, mentre que quan aquest dany patrimonial no arribi a la quantitat esmentada, el procediment adient serà el del Judici verbal.

NOVENA.- ESPECIALITATS DEL PROCEDIMENT: íntimament relacionat amb l'anterior aspecte, sorgien controvèrsies respecte a les especialitats procedimentals d'aquestes accions. Es plantejava, així, la possibilitat d'acumular les diferents accions, concretament, l'acumulació subjectiva i l'acumulació objectiva de les mateixes.

Pel que fa a l'acumulació subjectiva d'accions, que suposa l'exercici simultani de l'acció social i individual, es pot establir que, tot i que la doctrina no sigui unànime al respecte, sí que ho és la jurisprudència, afirmant que aquesta acumulació no és possible en tant que el perjudici causat no pot afectar directament al soci i a la societat, pel que

únicament existirà un legitimat activament, que haurà d'exercitar l'acció que li correspon.

D'altra banda, quan es parlava d'acumulació objectiva d'accions es feia referència a exercitar conjuntament l'acció individual juntament amb accions d'altra naturalesa, com per exemple, accions per incompliment contractual. En aquests supòsits la jurisprudència no és unànime, en tant que existeixen posicions que neguen aquesta possibilitat, ja que alguns Tribunals neguen aquesta possibilitat, d'altres l'accepten però a favor dels Jutjats de Primera Instància i d'altres hi estan d'acord però a favor dels Jutjats del Mercantil. En aquest punt, la conclusió que es pot extreure és que l'opció més adient és acceptar l'acumulació a favor dels Jutjats del Mercantil, en tant que són aquests els que han de conèixer de l'acció principal o més específica, que és l'exigència de responsabilitat als administradors, en consonància amb la darrera jurisprudència del TS.

VI. Fonts d'informació

1. Bibliografia

Calbacho Losada, Fernando. *El Ejercicio de las acciones de responsabilidad contra los administradores de la sociedad anónima: doctrina y jurisprudencia*. Valencia: Tirant lo Blanch, 1999. 653 pp. 84-8002-793-2.

De la calle y Peral, José Antonio; *et al.* *Memento Práctico: Sociedades Mercantiles*. Madrid: Francis Lefebvre, 2014. 2006 pp. 978-84-15911-05-0. pp. 241-258.

Gimeno Sendra, Viente. *Derecho Procesal Civil: el proceso de declaración Parte general*. 3a Ed. Madrid: Colex, 2010. 710 pp. 978-84-8342-229-8.

Guerra Martín, Guillermo (Coord.). *La responsabilidad de los administradores de sociedades de capital*. Madrid: La Ley, 2011. 1097 pp. 978-84-8126-833-1.

Menéndez, Aurelio (direcc.); Rojo, Ángel (direcc.); Aparicio, María Luisa (Coord.). *Lecciones de Derecho Mercantil*. 10a. Ed. Navarra: Thomson Reuters Civitas, 2012. 613 pp. 978-84-470-3926-5.

Muñoz Álvarez, Guadalupe. La responsabilidad civil y penal de los administradores societarios y auditores. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2007-Tomo 5, pp. 1089-1091.

Olarra Zorrouzúa, Juan Carlos. Acumulación objetiva de acciones y Juzgados de lo Mercantil: ¿una laguna legal?. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2005-Tomo 1, pp. 1631-1635.

Ortells Ramos, Manuel. *Derecho Procesal Civil*. 9a Ed. Pamplona: Editorial Aranzadi, S.A., 2009. 1118 pp. 978-84-9903-251-1.

Picó i Junoy, Joan. El problema de la acumulación de acciones ante los juzgados de lo mercantil. La legalidad versus la lógica: un problema que debe resolverse. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2006-Tomo 3, pp. 1811-1813.

Ramos Herranz, Isabel. El estándar mercantil de diligencia: el ordenado empresario. *Anuario de Derecho Civil*, 2006, núm.59-1, pp.195-225.

Reglero Campos, Fernando L. (coord.). *Lecciones de Responsabilidad Civil*. Navarra: Editorial Aranzadi, S.A., 2002. 519 pp. 84-8410-920-8

Rodríguez López, Pedro. *Manual sobre la responsabilidad en el derecho español*. Madrid: Edisofer, S.L., 2010. 263 pp. 978-84-96261-86-0.

Rojo, Ángel (direcc.); Beltrán, Emilio (direcc.); Campuzano, Ana Belén (coord.). *La responsabilidad de los administradores de las sociedades mercantiles*. 5a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2013. 1110 pp. 978-84-9004-936-5.

Saldaña Villoloso, Benjamín. *La acción individual de responsabilidad*. Valencia: Tirant lo Blanch, 2009. 469 pp. 978-84-9876-605-9.

Sánchez Calero, Fernando. *Los administradores en las sociedades de capital*. 2a. Ed. Navarra: Thomson Civitas, 2007. 1014 pp. 978-84-470-2773-6.

Torres Hermoso, Eduardo. La acumulación de acciones de reclamación de cantidad frente a la sociedad y de responsabilidad frente a los administradores. *La Ley: Revista Jurídica Española*, 2012-Tomo 2, pp. 1447-1453.

Vicente Chuliá, Francisco. *Introducción al Derecho Mercantil (Volumen I)*. 23a. Ed. Valencia: Tirant lo Blanch, 2012. 1262 pp. 978-84-9033-266-5.

2. Webgrafia

Noticias Jurídicas. Artículos Doctrinales: Derecho Mercantil. *Acción individual de responsabilidad contra los administradores de sociedades de capital: presupuestos y aspectos procesales* [En línea]. Noticias Jurídicas: Blanca Casado Andrés, febrer del 2012 [data de consulta: 23-02-2014] [Accés gratuït] <<http://noticias.juridicas.com/articulos/50-Derecho-Mercantil/201202-2872792428711.html#sdfootnote12sym>>

Thomson Reuters. Aranzadi bibliotecas. *Responsabilidad civil y penal de los administradores societarios* [En línea]. Pamplona, Revista Aranzadi Doctrinal: Antonio Ocaña Rodríguez, 2013 [Data de consulta: 25-02-2014] [Accés gratuït]. Número 10. <<http://aranzadi.aranzadidigital.es/maf/app/document?docguid=I10664d30613f11e2907a01000000000&srguid=&src=withinResuts>>

Base de dades Thomson Reuters Aranzadi Bibliotecas: <http://aranzadi.aranzadidigital.es>

Legislació publicada al BOE: <http://www.boe.es/legislacion/legislacion.php>

VII. Annex de jurisprudència

1. Jurisprudència TS

STS (Sala del Civil) número 1311/2002, de 30 de desembre (RJ 2003\332).

STS (Sala del Civil, Secció Única) número 482/2003, de 19 de maig (RJ 2003\5213).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a), de 19 de maig (RJ 2006\3276).

STS (Sala del Civil, Secció1^a) de 23 de juny (RJ 2006\3746).

STS (Sala del Civil, Secció1^a) número 138/2007, de 20 de febrer (RJ 2007\2069).

STS (Sala del Civil, Secció1^a) número 1076/2007, de 8 d'octubre (RJ 2007\ 6806).

STS (Sala del Civil, Secció1^a) número 710/2008, de 10 de juliol (RJ 2008\3356).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 206/2010, de 15 d'abril (RJ 2010\4047).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 472/2010, de 20 de juliol (RJ 2010\6563).

STS (Sala de Civil, Secció 1^a) número 635/2011, de 29 de setembre (RJ 2011\6588).

STS (Sala del Civil, Secció1^a) número 662/2011, de 4 d'octubre (RJ 2012\759).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 793/2011, de 17 de desembre (RJ 2012\1498).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 372/2012, de 13 de juny (RJ 2012\6717).

STS (Sala del Civil) número 539/2012, de 10 de setembre (RJ\2013\1605).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 396/2013, de 20 de juny (RJ 2013\5187).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 732/2013, de 19 de novembre (RJ 2013\7822).

STS (Sala del Civil, Secció 1^a) número 43/2014, de 5 de febrer (JUR 2014\61483).

2. Jurisprudència AP

AAP de Madrid (Secció 9a) número 247/2005, de 7 d'octubre (JUR\2005\241642).

AAP de Las Palmas (Secció 4a) número 9/2006, de 20 de gener (AC\2006\661).

SAP de Murcia (Secció 2^a) número 253/2006, de 24 d'octubre (JUR 2007\61955).

AAP de Burgos (Secció 3a) número 17/2007, de 10 de gener (JUR\2007\59892).

AAP de Castelló (Secció 3a) número 62/2007, de 6 de febrer (JUR\2007\274623).

SAP de Barcelona (Secció 15a), de 2 de maig (JUR 2007\72704).

AAP de Ciudad Real (Secció 2a) número 219/2007, de 18 de setembre (JUR\2008\15490).

SAP de Barcelona (Secció 15a) número 88/2008, de 13 de març (JUR 2010\181114).

SAP de Sevilla (Secció 5^a) número 376/2008, de 14 de juliol (JUR 2009\15831).

AAP de Las Palmas (Secció 3a) número 24/2010, de 29 de gener (JUR 2011\66991).

AAP de les Illes Balears (Secció 5a) número 48/2010, de 5 de març (AC\2010\371).

SAP de Madrid (Secció 28a) número 57/2011, de 4 de març (JUR 2011\142145).

SAP de Salamanca (Secció 1^a) número 285/2011, de 23 de juny (JUR 2011\278136).

SAP de Tarragona (Secció 3^a) número 353/2011, de 25 d'octubre (JUR\2011\138823).

SAP de Girona (Secció 1^a) número 81/2012, de 28 de febrer (JUR 2012\154328).

SAP de Jaén (Secció 1^a) número 41/2013, de 18 de març (JUR 2013\201978).

SAP de Barcelona (Secció 15a) número 271/2013, de 26 de juny (JUR 2013\272206).

SAP de Sevilla (Secció 5^a) número 458/2013, de 9 d'octubre (JUR 2014\18018).

SAP de Granada (Secció 3^a) número 318/2013, d'11 d'octubre (JUR 2014\33656).

SAP de Barcelona (Secció 15a) número 446/2013, de 11 de desembre (JUR 2014\19446).

3. Altres

Sentència del Jutjat del Mercantil número 3 de Madrid, número 246/2013 de 30 d'octubre (AC 2013\2043).

La responsabilitat civil dels administradors societaris by [Gómez Fargas, Isaac](#) is licensed under a [Creative Commons Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Internacional License](#).

Puede hallar permisos más allá de los concedidos con esta licencia en <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>